

HİKMET-AKADEMİK EDEBİYAT DERGİSİ
[JOURNAL OF ACADEMIC LITERATURE]
VEFATININ 100. YILINDA
ALİ EMİRİ ÖZEL SAYISI
YIL 10, EYLÜL 2024

Prof. Dr. Sadık YAZAR
İstanbul Medeniyet Üniversitesi
Edebiyat Fakültesi
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
İstanbul/TÜRKİYE
zyazar@gmail.com
ORCID

Şeyma Nur ATA
İstanbul Medeniyet Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Doktora Öğrencisi
İstanbul/TÜRKİYE
edibeseyma.nur@gmail.com
ORCID

**16. YÜZYIL ŞAİRLERİNDEN
EMÂNÎ'NİN ZİYÂFETNÂME
İSİMLİ MESNEVİSİ VE HİMAYE
GELENEĞİ AÇISINDAN
İNCELENMESİ**

16TH CENTURY POET EMÂNÎ'S
MASNAVI TITLED *ZİYÂFETNÂME*
AND ITS ANALYSIS IN TERMS OF
THE TRADITION OF PATRONAGE

Makale Türü: Araştırma Makalesi
Yükleme Tarihi: 02.07.2024
Kabul Tarihi: 10.09.2024
Yayımlanma Tarihi: 30.09.2024

Article Information: Research Article
Received Date: 02.07.2024
Accepted Date: 10.09.2024
Date Published: 30.09.2024

İntihal / Plagiarism

Bu makale **turnitin** programında taranmıştır.
This article was checked by **turnitin**.

Atıf/Citation

Yazar, Sadık - Ata, Şeyma Nur. "16. yüzyıl Şairlerinden Emânî'nin Ziyâfetnâme İsimli Mesnevisi ve Himaye Geleneği Açısından İncelenmesi". *Hikmet-Akademik Edebiyat Dergisi [Journal of Academic Literature]* Yıl 2024, Vefatının 100. Yılında Ali Emîri Özel Sayısı, (Eylül 2024), 458-519.

Yazar, Sadık - Ata, Şeyma Nur. "16th Century Poet Emânî's Masnavi Titled *Ziyâfetnâme* and Its Analysis in Terms of the Tradition of Patronage". *Hikmet-Journal of Academic Literature* Special Issue on the 100th Anniversary of Ali Emîri's Death, (September 2024), 458-519.

10.28981/hikmet.1509451

Prof. Dr. Sadık YAZAR

Şeyma Nur ATA

16. YÜZYIL ŞAİRLERİNDEN EMÂNÎ'NİN ZİYÂFETNÂME İSİMLİ MESNEVİSİ VE HİMAYE GELENEĞİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

16TH CENTURY POET EMÂNÎ'S MASNAVI TITLED ZİYÂFETNÂME AND ITS
ANALYSIS IN TERMS OF THE TRADITION OF PATRONAGE

ÖZ

16. yüzyılın ikinci yarısında yaşamış Emânî mahlaslı bir şair tarafından yazılan Ziyâfetnâme isimli Türkçe eser, mesnevi nazım biçimiyle yazılmış olup 281 beyitten oluşmaktadır. Bahsi geçen dönemin kudretli devlet adamı Sadrazam Sokullu Mehmed Paşa'nın güçlü himayesi ile nişancılık görevine kadar yükselen Ferîdûn Ahmed Bey'in Ramazan ayı boyunca verdiği ziyafeti konu alan bu eser, Osmanlı edebiyat geleneğinde çok fazla örneği bulunmayan yeni bir tür özelliği arz ederken Osmanlı himaye geleneğinin yapısı hakkında konuşmak için de uygun bir zemin oluşturmaktadır. Yapılan araştırma neticesinde, gerek biyografik kaynaklar gerek mesnevi edebiyatı gerekse Osmanlı edebiyatı tarihine dair umumi çalışmalarda veya Ferîdûn Ahmed Bey'e dair literatürde bahsi geçmeyen dolayısıyla daha evvel müstakil bir çalışmaya konu olmadığı anlaşılan Ziyâfetnâme isimli mesnevi, bu çalışmanın konusunu oluşturmuştur. Makalede söz konusu mesnevinin çeviri yazı metni hazırlanıp diliçi çevirisi yanında verilmiştir. Buna ilaveten, klasik biyografik ve bibliyografik kaynaklar gibi birincil kaynaklar ile ikincil kaynaklardan hareketle eser yazar ilişkisi irdelenip metinde yazar olarak görünen Emânî'nin kim olabileceği ele alınmıştır. Bunun akabinde içerik analiz yöntemi ile mesnevinin tertibi ve içeriği ayrıntılı olarak betimlendikten sonra metin, himaye geleneği kapsamında içerik analizine tabi tutulup daha çok lafız, ses ve ahenk bakımından incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Rusçuklu Emânî, Ferîdûn Ahmed Bey, Ziyâfet-Nâme, 16. Yüzyıl Klasik Türk Edebiyatı, Himaye.

ABSTRACT

The Turkish work Ziyâfetnâme, written in the second half of the 16th century by a poet who used the pseudonym Emânî, is written in the form of a masnavi and consists of 281 couplets. This work, which describes a feast held during the month of Ramadan by Ferîdûn Ahmed Bey, who was appointed as the engagement officer with the strong support of the Grand Vizier Sokullu Mehmed Pasha, a prominent statesman of the era, represents a literary genre with few precedents in the Ottoman literary tradition. It also provides an opportunity to examine the structure of the Ottoman patronage tradition. As a consequence of the research, his masnavi Ziyâfetname, which has not been referenced in biographical sources, in general studies on the history of masnavi literature and Ottoman literature, or in the literature on Ferîdûn Ahmed Bey, and therefore has not been the subject of an independent study previously, is the focus of this study. In the article, the edition critic of the masnavi in question and its intralingual translation have been prepared. In addition, based on primary sources such as classical biographical and bibliographical sources as well as secondary sources, the relationship between the author and the work is analyzed and the identity of Emânî, who appears as the author in the text, is discussed. Subsequently, after describing the order and content of the masnavi in detail with the content analysis method, the text was subjected to content analysis within the scope of the patronage tradition and analysed mostly in terms of sound and harmony.

Keywords: Amânî of Rusçuk, Farîdûn Ahmed Bey, Ziyâfet-Nâmah, 16th Century Classical Turkish Literature, Patronage.

Giriş

Edebî türler bakımından oldukça zengin bir görünüm arz eden klasik Türk edebiyatı, bu türlerin önemli bir kısmını -özellikle Fars edebiyatını model alarak- eklemlediği müşterek İslamî edebiyattan hazır olarak almışken bir kısmını ise zamanla kendisi oluşturmuştur. Fetihten sonraki birinci klasik dönemde, özellikle de miladi olarak 16. yüzyıla tekabül eden devrede, bu bağlamda birçok yeni türün ortaya çıktığı veya daha yaygın hâle geldiği görülmektedir. Şehrengiz ve sũrnâme örneğinde olduğu gibi şair ve edipler, edebî üretimlerinin muhtevasını genişletirken içinde buldukları toplumun hususi yönlerini de ihmal etmemeye gayret etmişlerdir. Söz konusu türlerin kapsamını ortaya koyup bunları umumi hatları ile tanıtan çalışmalar (bk. Akkuş 2006; Canım, 2010) yanında bu türlerin örneklerini teker teker tanıtan ve neşrini amaçlayan çok sayıda çalışma da yapılmıştır. Bu çalışmanın konusunu da 16. yüzyılın sonlarına doğru yazılan ve mevcut çalışmalara göre yeni bir tür özelliği arz ettiğini düşündüğümüz bir metin olarak Emânî mahlaslı bir şairin *Ziyâfetnâme* isimli 281 beyitlik mesnevisi oluşturmaktadır. 16. yüzyılın ikinci yarısında, Sadrazam Sokullu Mehmed Paşa'nın güçlü himayesi ile nişancılık görevine kadar yükselen Ferîdûn Ahmed Bey'in Ramazan ayı boyunca verdiği ziyafeti konu alan Emânî'nin *Ziyâfetnâme* isimli mesnevisi hem yeni bir tür örneği olarak hem de Osmanlı himaye geleneği kapsamında üzerinde konuşmak için farklı bir zemin oluşturmaktadır. Yapılan araştırma neticesinde, biyografik kaynaklarda mesnevi edebiyatında ve gerekse Osmanlı edebiyatı tarihine dair umumi çalışmalarda mezkur eserden söz edilmediği görülmüştür. Öte taraftan eserin içeriği ve yazılış amacı ile yakından ilişkili olan Ferîdûn Ahmed Bey'e dair literatürde de böyle bir eserin varlığına dair bilgi verilmediği sonucuna varılmıştır. Dolayısıyla bu çalışmada, 16. yüzyıl şairlerinden Emânî'nin, daha evvel müstakil bir çalışmaya konu olmadığı anlaşılan *Ziyâfetnâme* isimli mesnevisinin çeviri yazı metni hazırlandığı gibi bu metin, himaye geleneği kapsamında içerik analizine tabi tutulup ses ve ahenk bakımından incelenecektir.

1. Emânî ve *Ziyâfetnâme* İsimli Mesnevisi

1.1. Eserin Nüşhası

Emânî'nin *Ziyâfetnâme* isimli manzumesinin ulaşabildiğimiz tek nüshası, İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi TY 5946 numarada kayıtlı yazma eserin içerisinde yer almaktadır. Aslen Ferîdûn Ahmed Bey'in *Münşe'âtü's-Selâtîn* isimli eserinin bir nüshasından ibaret olan bu yazma kitapta, *Münşe'âtü's-Selâtîn*'in diğer nüshalarından farklı olarak araya birkaç farklı metin eklenmiştir. Bunlardan biri olan *Ziyâfetnâme*, mevcut numaralandırmaya göre nüshanın 431a-434b sayfaları arasında yer almaktadır. *Ziyâfetnâme*, her biri 29 satırdan oluşan sayfalarda üç sütun hâlinde kaydedilmiş olup başlıklar kırmızı mürekkeple imla edilmiştir. Metin talik hatla yazılmış, her sayfada reddâde kelimesi kullanılmıştır. Ne

Ziyâfetnâme'nin sonunda ne de yazmadaki diğer metinlerin sonunda istinsah kaydı vardır.

1.2. Eserin Yazarı Emânî'ye Dair Bilgiler

Eldeki eserin yazarı, erişebildiğimiz tek nüshasının başlığında “Ziyâfetnâme-i Ferîdûn Ahmed Nişânî Hân Nazm-i **Emânî**” şeklinde kaydedildiği gibi eserin sonunda da şairin mahlasını Şu şekilde andığı görülmektedir:

Ki **Emânî** kılın ol mâh-ı cihân

Ėarķ ide ni'mete hem-çün Ramazân (166)

Bu bilgiye göre *Ziyâfetnâme*'nin şairi Emânî mahlaslı bir şairdir. Eserin, Ferîdûn Ahmed Bey'in Ramazan'da verdiği ziyafetleri konu aldığı dikkate alındığında Emânî ismi sürpriz olmaz. Zira Ferîdûn Bey'in hayatı hakkında bilgi veren klasik kaynaklarda, özellikle de *Selanikî Tarihi*'nde kaydedildiği üzere Ferîdûn Bey'in ölümüne tarih düşüren de yine Emânî'dir (İpşirli, 1989, 1/140). Bu bilgiler çerçevesinde bahsi geçen Emânî'nin aynı mahlası kullanan şairlerden hangisi olduğu üzerinde durmakta, mümkünse de eserin yazarını diğer Emânî'lerden tefrik etmekte fayda vardır. Bunun için elimizde önemli iki karine bulunmaktadır:

1. Bahsi geçen Emânî, Ferîdûn Bey'in yaşadığı dönemi idrak etmiş 16. yüzyıl şairlerinden olmalıdır.
2. Emânî, çalışmamızın ilerleyen bölümlerinde daha da ayrıntılandırılacağı üzere Ferîdûn Bey'in himayesindedir.

Mevcut bilgiler etrafında klasik biyografik kaynaklara müracaat edildiğinde bu mahlası kullanan birkaç şairin olduğu görülmektedir. *Osmanlı Müellifleri*'nde bahsi geçen Mûsâ Emânî'nin 1164 [1750-51] yılında hayatta olduğu belirtildiğinden (Saraç, 2016, 2/843) bu şairi devre dışı bırakmak kolaydır; ancak diğer Emânî mahlaslı şairler 16. yüzyılda yaşamıştır. Sâdikî-i Kitâbdâr'ın bahsettiği Emânî Muhammed Beg de 1015/1607 yılında vefat etmişse de Safevî Hanedanı'nın himayesinde yaşamış bir şair olup İstanbul'a gelmemiş olduğundan (Kuşoğlu, 2012, 110) eldeki eserin yazarı Emânî olabilmesi mümkün değildir. Sehî Bey'in 945/1538 yılında tamamlanan *Heşt Behişt* isimli tezkiresinde söz konusu edilen Emânî'nin de eserin yazıldığı tarihte müteveffa olması (İpekten vd., 2017, 145) dolayısıyla 991/1583 yılında vefat eden Ferîdûn Bey'i görmesi mümkün olmayacağından yine eldeki eserin yazarı olması güçtür.

Bunların dışında kaynaklarda bahsi geçen üç Emânî bulunmaktadır. Bunlardan biri Ahdî'nin tezkiresinde madde başı yaptığı şairdir. Ahdî, Niğbolu asıllı olduğunu belirttiği bu Emânî'nin doğum veya ölüm tarihine dair bilgi vermez. Ancak anlatımına bakılırsa eserin yazıldığı dönemde hayattadır, öyle ki Ahdî şairden tezkiresine almak üzere örnek beyitler almıştır. Ahdî'nin verdiği bilgiye göre bu zat dânişmend zümresindedir (Solmaz, 2018, 101). Latîfî'nin tezkiresinde bu mahlaslı bir şair yer almazken Âşık Çelebi Emânî

mahlaslı iki Şaire yer verir. Bunlardan ilki İstanbullu olup Defterdar İskender Çelebi'nin musahibi olarak takdim edilendir. Hazine kâtibi olarak görev yapan Şair Âşık Çelebi'nin verdiği bilgiye göre Hazine-i Sultânî kâtipliğinde bulunduktan sonra hazine kâtipliğinden bölüğe geçti. İskender Paşa hadisesinde İbrahim Paşa tarafından ulûfesi kesildi. Paşa'ya yazdığı bir kıt'adan sonra 28 akçelik ulufesi geri verildi. Ancak daha sonra uzleti seçip Selanik'te bir tevliyet görevini kabul etti. Bu görevini sürdürürken Selanik'te vefat etti (Kılıç, 2018, 147). Tezkiresini 976/1568-69 yılında tamamlayan Âşık Çelebi, Şairden müteveffa olarak bahsetmesine karşın Şairden bahseden bazı kaynaklarda ölüm tarihi 999/ 1590/9 olarak kaydedilmiştir. TEİS maddesi yazarının da ifade ettiği üzere kuvvetle muhtemel, aralarında hayli benzerlik olduğu için Rusçuklu Emânî ile karıştırılmış olmalıdır (Köksal, 29 Haziran 2024). Âşık Çelebi'nin verdiği bilgileri kabul ettiğimizde İstanbullu Emânî'nin de ölüm tarihi hesabı ile eldeki eserin yazarı olması mümkün değildir.

16. yüzyılda yaşamış olan bir diğer Emânî mahlaslı Şair ise Rusçuklu Mustafâ'dır. İlk defa Âşık Çelebi'nin tezkiresinde madde başı yaptığı bu Şair, verilen bilgiye göre Rusçuk'ta emînlik görevinde bulunan birinin oğludur. Önceleri ilim tahsili ile meşgul olmuş, Kınalızâde Âlî'nin Őam kadılığı görevi sırasında onun hizmetinden feragat etmiştir. Böylece başka bir meslek alanına geçen Mustafâ Emânî, inşâ sahasında kalem oynatıp başarılı olduğu gibi hüsn-i hatta da merak saldı. Sonunda kalemiye sınıfına intisap etti (Kılıç, 2018, 148).

Âşık Çelebi'nin verdiği bilgileri daha da detaylandıran Kınalızâde Hasan Çelebi'nin Şairi daha yakından tanıdığı anlaşılmaktadır. Tezkiresini 1586 yılında tamamlayan Hasan Çelebi, Âşık Çelebi'nin verdiği bilgilere ilaveten, Şairin babasının hizmetinde iken kitâbet semtine geçtiğini ve bazı "ashâb-ı devlet ve erbâb-ı izzete" intisap ettiğini belirtir. Emânî'nin zeametle divan kâtibi olduğunu söyleyen tezkire yazarı, Şairin bazı güzel Őiirleri olduğunu ifade etmekle birlikte onun daha çok tarih düşürme konusunda mahir olduğunu; ancak bu konuda çok özensiz davranıp önüne gelen her konu ve olay için tarih düşürdüğünü eleştirel bir üslup ile dile getirir. Öyle ki Şehre bir misafir bile gelse ona hoş geldin demek için tarih düşürür. Hasan Çelebi, onu ayrıca herkesin ayağına varmakla da eleştirir. Hasan Çelebi'nin anlatımına göre yazar ona dair bilgilerin verildiği tarihte hayattadır (Sungurhan, 2017, 200).

Kühü'l-Ahbâr isimli eserini 1592-1598 yılları arasında yazan Gelibolulu Mustafâ Âlî de Rusçuklu Emânî'ye eserinde yer verir. Âşık Çelebi ve Hasan Çelebi'nin verdiği bilgiler dışında farklı bir bilgi vermeyen Âlî, onun ilim ve irfanını takdir ederken henüz bir divan sahibi olmadığını belirtir. Net olarak belirtmese de Âlî'nin cümlelerinden Şairin bu tarihte hayatta olduğu anlaşılmaktadır (İsen, 2017, 230). Ancak tezkiresini 1018/1610 yılında tamamlayan Riyâzî, onun 1000 yılında vefat ettiğini ve Edirnekapı hâricinde medfun olduğunu kaydeder (Açıkgöz, 2017, 64). Kâf-zâde de sadece Emânî olarak andığı Şairin 1000 yılında vefat ettiğini teyit eder (Kayabaşı, 1997, 149).

Yukarıda verilen bilgileri değerlendirdiğimizde, çalışmamıza konu olan *Ziyâfetnâme* isimli metnin Rusçuklu Mustafâ Emânî tarafından yazılmış olması en kuvvetli ihtimaldir. Her Őeyden evvel, hayatta olduğu dönem ve icra ettiği meslek dikkate alındığında onun Ferîdûn Bey'i görmüş olması hatta onunla mesai arkadaşlığı yapmış olması kuvvetle muhtemeldir. Kendisinden bahseden kaynakların Emânî'yi erbâb-ı devlete intisap eder bir tabiatta göstermesi bunu teyit etmektedir. Öte taraftan onun tarih düşürmekte mahir ve meşhur olup çok sayıda tarih manzumesi kaleme aldığı bilgisi de bu ihtimali desteklemektedir. Zira birçok kaynakta belirtildiği ve bir beyti alıntılандıđı üzere Ferîdûn Bey'in ölümüne tarih düşüren Şair de yine Emânî mahlaslı bir Şairdir. Bahsi geçen tarih manzumesinin tam hâli *Selânikî Tarihi*'nde şu Şekilde kaydedilmiştir:

[Mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ülün]

Ferîdü'l-^cařr idüñ iy fâ'îķu'd-dehr

Zamānuñda añılmazdı Ferîdün

Cihānı kıldı [pür] nām u niřānuñ

erāguñla olıdur rub^c-ı meskün

Emānî didi tārîķ-i vefātuñ

“Niřānuñ çaldı dünyāda Ferîdün” (İpşirli, 1989, 1/140)

(نشانك قالدی دنیاده فریدون)

Eserin kaynaklarda bahsi geçmeyen bir Emânî'ye ait olma ihtimali bulunmakla birlikte yukarıdaki karinelere bakılırsa bu zayıf bir ihtimaldir. Biz aksi bir bilgi veya belge ortaya çıkmadığı müddetçe *Ziyâfetnâme* isimli bu eserin, 1000/1591-92 yılında vefat ettiği belirtilen Rusçuklu Emânî tarafından yazıldığını kabul edeceğiz.

1.3. Mesnevinin Tertibi ve Konusu

Ferîdûn Ahmed Bey'in Ramazan ayında vermiş olduğu 30 günlük ziyafeti konu edinen mesnevî, “Ziyâfet-nâme-i Ferîdûn Aĥmed Niřānî Ĥan Naẓm-i Emānî” başlığıyla isimlendirilmiştir. Aruzun fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün kalıbıyla yazılan eser 281 beyitten oluşmaktadır. Mesnevi nazım biçiminin geleneksel yapısına uygun olarak asıl konunun işlendiği bölümden evvel bir giriş bölümüne yer verilir. Dört alt başlıktan oluşan bu giriş bölümünde besmele lafzından sonra yedi beyit içerisinde Allah'a hamd makamında bir tevhid kısmı yer alır. Őairin yaptığı hamd, gelişigüzel ve alelâde sözlerle değil, berâat-i istihlal sanatının başarılı bir örneği sergilenerek eserin konusunu çağrıştıracak söz varlığı ve kavramlarla yapılır. Bundan dolaydır ki tevhid bölümündeki her beyte; “na'im, mün'im, rāzık, mufđil, bāzil-i na'mā, simať-ı kerem, bezl ider, ni'am, ĥān-ı iĥsān, ni'met, oylayup” gibi eserin konusunu çağrıştıracak kelimelerin serpiştirildiği görölmektedir. Böylece Allāhu teālānın insanlara sayısız nimet ve ziyafetler bahşeden en büyük varlık olduğuna vurgu

yapılmıştır. Hamdele ardından gelen “fi Na’ti Nebî ‘Aleyhi’s-Selâm” başlıklı bölümdeki 6 beyitte Hz. Peygamber’i överken de Emânî’nin berâ’at-i istihlâl sanatını devam ettirme eğiliminde olduğu, bu anlamda O’nun cömertliği, ümmetine Őefaât sofrasını açması ve misafirperverliğine değindiği görölmektedir. Bu bölümün ardından dört halife medhine yer verilen 8 beyitlik “Menkıbe-i AŞhâb-ı Kirâm *rağiyallâhu ‘anhum*” kısmı yer almıştır. Gerek naat kısmı gerekse de bu bölümde, Emânî’nin anlatımı büyük oranda sözün hakikati üzerinden yürürken medih işlevi büyük oranda tensîk-i sîfât, yani niteliklerin peŐi sıra ifade edilmesi şeklinde tezahür etmektedir. Bu bölümün sonrasında, hem eserin konusunu oluşturan ziyafetin tertip sebebini hem de eserin telif sebebini açıklayan bölüme geçilmiştir. “Sebeb-i Tertîb-i İt’âm-ı Ramazân der- Sî Şeb teĥabbelallâh” başlıklı 13 beyitten oluşan bu bölümde Emânî, eserini yazma nedenini açıklarken evvela devrin niŐancısı Ferîdûn Ahmed Bey’i mesleği ve cömertliği üzerinden medhetmekte ve ona dualar etmektedir. Bu kısımda Şairin daha çok tensîk-i sîfâttan istifade ettiği görölse de medhin tabiatına uygun olarak mübalağa sanatını da etkin olarak kullandığı görölmektedir. Müteakip beyitlerde Ferîdûn Bey’in her Ramazan ayı boyunca insanlara ziyafet vermek gibi bir niyeti olduğunu dile getirmektedir. Bu doğrultuda düzenlenen otuz günlük ziyafet, metnin konusunu ve yazılış sebebini oluşturmuştur. Sebeb-i telifin son beytinde, ziyafetin ilk gecesinin benzersiz olduğu ifade edilerek sonraki günlerde verilen ziyafetlerin mahiyeti ve amaċları, farklı başlıklar altında işlenmiştir.

Ramazan ayında 30 gün boyunca verilen ziyafetler, 18 başlık altında toplanarak işlenmiştir. Başlıklandırmalarla oluŐturulan her alt bölüm, o gün veya günlerdeki ziyafetlerin kimler niyetine verildiğine göre ayrılmıştır. Bu taksime göre ilk gün verilen ziyafet Allah rızası içindir. 7 beyitlik bu kısımda, ziyafeti düzenleyenler tarafından herkese oldukća bol ihsanlar edildiğinden, insanların güzelce doyurulduğundan bahsedilir. Yine 7 beyitte anlatılan ikinci gün Hz. Muhammed’in ruhu için, üç ve sekizinci gece aralığındaki ziyafetler dört halife ile Hz. Hasan ve Hüseyin’in ruhları için, dokuzuncu gece Hz. Abbas ve Hamza’nın, 10-19. günler aşere-i mübeŐşerenin, 20. gece İmâm-ı Azam’ın, 21. gece İmâm-ı Őâfi’î’nin, 22. gece İmam Ahmed b. Hanbel’in, 23. gece İmâm Malik’in, 24. gece geçmiŐ hükümdarların, 25. gece Kanûnî Sultan Süleyman’a kadar geçmiŐ Osmanlı padiŐahlarının, 26. gece ise Sultan Süleyman’ın, Kadir Gecesi’ne denk gelen 27. gece Sultan Selim’in (II. Selim), 28. gece Sultan Murad (Murad III), 29. gece Veziriazam Sokullu Mehmed PaŐa ve 30. gece ise yine tüm peygamberlerin ruhu için düzenlenmiştir. Her bir kiŐi veya grup için düzenlenen ziyafet/ler anlatılırken benzer bir metin akıŐı gözlemlenir. Evvela ruhuna ziyafet düzenlenen zatların güzel hasletlerinden bahsedilerek medhedilmekte, daha sonra ise ziyafetteki topluluğun ziyafet vesilesiyle onlara dualar ettiği anlatılmaktadır. Bölümlerdeki bu genel ve ilk elden göze çarpan içerik, özellikle Sultan Süleyman’a hasredilen bölümle birlikte biraz farklı bir hâl almaktadır. Bu bölümlerde Emânî, asıl konuya değindikten sonra o bölümü bir Őekilde Ferîdûn Bey ile ilişkilendirip ondan bahseder, bölümü ona ettiği dua ile sona erdirir.

Emânî eserini iki alt başlıktan oluşan bir hâtıme ile sonlandırır. Hâtımenin ilk kısmında “Ėatm-i Kelâm be-Du‘â-ı ŐâĖib-i Ta‘âm” başlığı altında Allah’a duaların kabulü ve hacetlerin giderilmesi için niyaz edilmekte, Ferîdûn Bey’in adı zikredilerek ona hayırlı dualarda bulunmaktadır. Bunu takip eden “TaĖşîŐ-i Du‘â be-cihet-i Evlâd-ı EmcâdeŐ” başlığından sonra ise Emânî, hamisi Ferîdûn Bey’in Numân ve Mîr Halîl adlı iki oğlu için dualar etmiş, akabinde hamisinden kendi Őanına yaraşır bir ihsan görme arzusu taŐıdığını dile getirerek eserine son vermiştir.

1.4. Ziyâfetnâme'nin Klasik Türk Edebiyatındaki Yeri

Emânî'nin “Ziyâfetnâme” kelimesiyle takdim edilen mesnevisi içeriği itibarıyla daha evvel söz konusu edilmeyen bir türe Őaret eder gibidir. Klasik Türk edebiyatındaki türleri sınıflandıran başlıca kaynaklara müracaat edildiğinde “Ziyâfetnâme” isminde müstakil bir türe yer verilmediğini görmekteyiz (Bk. Canım, 2010; Akkuş, 2006). Bununla birlikte eser, Ramazan ayında her gün verilen bir ziyafeti konu etmesi hasebiyle muhteva bakımından bazı türlerle ilişkili görünebilir. Bunlardan ilki Őarap meclislerindeki Őölen ve eğlencelerden bahseden Őretnâme, sâkînâme veya sağbânâme türüdür (Canım, 2010, 2-4). Mesnevi, terkîb/tercî-bend veya kaside nazım Őekilleri ile yazılabilen bu türdeki metinlerde Őarap ve onun çevresindeki kavramlar bazen dünyevî bazense tasavvufî bağlamda ŐŐlenmiŐtir (Canım, 2010, 208). Bu tür eserlerde sâkînin eserin merkezinde yer aldığı ve medhedildiği, Őarap ve kadehe dair mazmunların ya da eğlence meclisindeki unsurların zengin bir biçimde esere yayıldığı, mecliste çalgı çalan mutrib ile âŐıkların gönlü arasında bağlantılar kurulduğu görölmüştür (Canım, 208-218). Buna karşın Emânî'nin Ziyâfetnâme'sinde verilen ziyafetlerin içeriğinden bahsedilmez; bu anlamda her gece verilen iftarlarda ne tür yemekler yendiği, neler içildiği gibi konularda bilgi verilmez.

Ziyafet konusu dolayısıyla akla gelen bir diğer tür ise düğün, ziyafet, tören ve Őenliklerin hikayeleŐtirildiđi sûrnâme türüdür (Canım, 2010, 266). Ziyâfetnâme, düğün söz konusu olmasa da devlet ricali tarafından düzenli bir biçimde sürdürölen bir ziyafet meclisini konu edinmesi ve anlatılan bu ziyafetin tıpkı sûrnâmelerde günlerce süren Őölenler gibi otuz gün boyunca devam etmesi bakımından bu türle bazı ortaklıklar barındırmaktadır. Esasında tahkiye edilen ziyafet ya da Őölenin tarihi bir gerçekliğe Őaret etmesi (Canım, 270) bakımından da Ziyâfetnâme sûrnâme türüne yakın görünmektedir. Fakat günümüze gelen sûrnâmelerin hepsi Mehmed Arslan'ın örneklerine de yer verdiği gibi saraydaki düğün, sünnet ya da evlenme merasimi münasebetiyle yazılan düğün Őenliklerini konu edinmiŐtir.¹ Düğün ve merasimlerin çeşitli yönleri daha fazla öne çıkartılarak da yazabilen bu tür, Őölen kültürü açısından tarihi bir hazine sayılmıŐtır (Arslan, 2007, 222-246).

¹ Arslan bu duruma istisna olarak Nev'î tarafından ekâbirden olan Muhammed Çelebi'nin oğlunun sünneti için yazılan metni örnek göstermektedir. Saray dıŐını konu edinse de bu metnin konusu da bir düğün merasimidir (Arslan, 2007, 222).

Bu eserlere dair verilen örneklerden bazılarının ziyafet hususuna daha fazla yer verdiği anlaşılrsa da sũrnâme türü eserlerin öncelikle bir düğün merasimi etrafında kurulmuş olması *Ziyâfetnâme*'yi bu türden uzaklaştırmaktadır. İkinci olarak, Emânî'nin mesnevisi; yemekleri, hazırlıkları, ziyafetten istifade edenleri ve ortama dair unsurları çok daha renkli ve detaylı bir şekilde ele alan surnâmelerden bu özellikleri barındırmaması noktasında da ayrılmaktadır.

Ferîdûn Bey'in Ramazan ayının 30 günü boyunca verdiği ziyafetleri konu edinen *Ziyâfetnâme*, Ramazan ayına yayılmış bir hadiseyi tahkiye etmesi yönüyle klasik Türk edebiyatındaki Ramazaniyye türüyle de ilişkilendirilebilir. Ramazan ayı dolayısıyla padişah veya hamilere sunulabilen, Ramazan ayının faziletlerini ve o aydaki kültürel ortamı aksettiren metinlere Ramazaniyye adı verilmektedir (Uzun, 2007). Ramazaniyyelerin yazım sebepleri genellikle şairlerin kültürel malzemeleri kullanmaya olan meyli ve bu yolla memduhlardan ihsan görme arzusu olarak gösterilmiş, yine birçoğunun da Ramazanın dinî atmosferinden ve faziletlerinden daha fazla istifade et(tir)meyi amaçlayan metinler olduğu görülmüştür (Yılmaz, 1995, 61-62). Bu amaçlara paralel olarak Ramazaniyyeler, Amil Çelebioğlu'nun daha evvel sınıflandırdığı gibi konularının mahiyetine göre dinî, tasavvufî ve edebî Ramazaniyyeler olarak ayrılmışlardır (Yekbaş, 2012, 175). Dinî/didaktik tarzdaki Ramazaniyyelerde orucun faziletleri, tasavvufî Ramazaniyyelerde ise bu ayın içerdiği tasavvufî remizlerin konu edinildiği, aynı zamanda Ramazanın geliş coşkusu veya veda hüznünün işlenebildiği görülmüştür. Edebî tarzdaki Ramazaniyyeler ise Ramazanın sosyal ve kültürel ortamını yansıtmaları açısından oldukça zengin metinlerdir. Bu tür metinlerde Ramazan hazırlıkları ve hilâlin görünmesi meselesi; oruç, sahur, imsak, Kadir gecesi gibi Ramazana dair dini unsurlar; mahya gibi bazı Ramazan gelenekleri ve Ramazanda ortaya çıkan türlü eğlenceler; davulcu, tiryaki, imam, rind, zahid gibi Ramazan tipler ve iftar ziyafetlerinin şairler tarafından sıkça konu edinildiği, bu unsurların edebî malzeme olarak da kullanılmasıyla çeşitli medihlerin oluşturulduğu görülmektedir (Yekbaş, 2012). Rıdvan Canım da "divan şiirinde şairlerin devlet büyüklerinden veya dostlarından olan memduhu övme kastıyla kaleme aldıkları Ramazan konulu kaside tarzındaki şiirler (Yekbaş, 2012, 184)" ifadeleriyle edebî Ramazaniyyelerin tanımını yaparken bu metinlerin medih kastına dikkat çekmektedir. Yine Çelebioğlu'nun ifadeleri, Ramazaniyyelerin muhteva açısından bahsi geçen bu üç gruptan yalnızca birine hasredilemeyeceğini belirtmektedir (Yekbaş, 175). Biçimsel özelliklerine değinmek gerekirse divan şiirindeki ramazaniyyelerin büyük çoğunluğunun kaside nazım biçiminde kaleme alındığı (Yekbaş, 185); bunun dışında mesnevi, gazel, terkîb-bend gibi birçok nazım biçimiyle de yazılabildikleri görülmüştür (Canım, 2010, 190-203).²

² Rıdvan Canım, mesnevi nazım şekliyle yazılan Ramazannâmeleri ele aldığı kısımda müstakil bir mesnevi formunda olan metinler için Süleyman Nahîff'nin *Fazilet-i Savm* adlı Ramazan ve orucun faziletlerini konu edinen dini-didaktik eserini örnek vermektedir. Bunun dışında

Hamd, naat, sebab-i telif, günlere göre 15 alt bölümlük asıl hikâye bölümü ve hâtıme kısımlarından meydana gelen *Ziyâfetnâme*'yi biçimsel özelliği itibariyle müstakil bir mesnevi saymak ve bu anlamda örnekleri fazla bulunmamakla birlikte mesnevi formundaki müstakil Ramazaniyye örnekleriyle benzerlik gösterdiğini söylemek mümkündür. Fakat gerek Ramazaniyyelerin birçok nazım şekliyle yazılabilir olduğunun bilinmesi gerekse mesnevi formunda olan eserlerin biçimsel formlar içerisinde azınlığı oluşturmaları³ bu biçimsel özelliğin Ramazaniyyelerin ön plana çıkan hususiyetlerinden biri olarak sayılmasının pek doğru olmadığını ve metni bu türe atfetmeye kâfi gelmeyeceğini göstermektedir. Haddizatında türlerin belirlenmesindeki ana etken de "konu" olarak kabul edildiĐinden⁴ *Ziyâfetnâme*'nin klasik bir Ramazaniyye ile muhteva noktasında gösterdiğı benzerlikler çok daha mühim bir rol oynayacaktır. Diğer birçok türde olduğu gibi Ramazaniyyelerde de metnin başından itibaren içeriği hakkında fikir veren bir giriş yapılır ve genellikle kaside tarzındaki Ramazaniyyelerin nesip bölümünü Ramazan ve Ramazana dair konular oluşturur (Yekbaş, 2012, 184). Söz konusu eser nesip bölümünden bahsedilebilecek bir kaside olmasa dahi berâet-i istihlâl'in yoğun şekilde işlendiği bu başlangıç kısımları, metnin muhtevası ve dolayısıyla türü hakkında önemli karineler içerirler. Bu doğrultuda müstakil bir mesnevi olan *Ziyâfetnâme*'nin giriş bölümlerini oluşturan hamd, naat, ashâb-ı kirâm övgüsü gibi kısımlara baktığımızda cömertlik, sofrâ, nimet, ziyâfet ve misâfirperverlik gibi sıfatların vurgulandığını ve daha metnin en başından itibaren Ramazan ayından ziyade "ziyâfet, in'âm edilme" gibi olgulara vurgu yapıldığını görmekteyiz. Metnin devamında da dinî Ramazaniyyelerdeki gibi Ramazana dair kavramların zikredilmesi veya faziletlerin dile getirilmesi; tasavvufî Ramazaniyyelerde olduğu gibi oruç ayındaki remizlerin işlenmesi ya da edebî olanlarda görülen zengin sosyokültürel malzemenin kullanılması tarzında bir muhtevanın olmadığını, hatta imsak/iftar/sahur gibi Ramazana ait temel kavramların dahi metinde konu edilmediğini görmekteyiz. *Ziyâfetnâme*'nin konusunu dıŐ dünyadaki Ramazan ayı manzarasından ziyade hami konağı sınırlarında kalan ziyâfet meclisi oluşturmakta, ziyâfetin içeriği yalnızca meclistekilerin gönlünü hoş eden, padişahlara yaraşır, eksiksiz (35, 36, 48, 93 vd.) ve çok güzel yiyecek-içecekler (233) olarak söz konusu edilmektedir. Bu metin özelinde, ön plana çıkan Ramazan geleneğinin hami özelinde daha bireysel ve mekânla sınırlı bir âdet olarak ortaya çıktığını söyleyebiliriz. Sebeb-i telif bölümünde bizzat ifade edildiği gibi Ferîdûn Ahmed Bey her Ramazan ayında bayrama değin insanlara akşam ziyâfetleri vermeyi amaçlamıŐtır:

---

bahsetmiş olduğu örnekler ise bazı mesnevilerin içerisinde görülen Ramazan konulu bölümlerden oluşmaktadır (Canım, 2010, 192).

³ Hakan Yekbaş, Ramazaniyyelere dair makalesinde 123 örnek üzerinden biçimsel özelliklerini de tespit ederek bir liste oluşturmuş ve bu eserlerden yalnızca 3 tanesinin mesnevi formunda olduğunu tespit etmiştir. Bu eserler de yine müstakil mesneviler olmayıp divanlar içerisinde yer almaktadırlar Bkz. (Yekbaş, 2012, 186-88).

⁴ Bu konuya dair bkz. (Benli, 2019, 15).

Niyyeti budur o zü'l-iclâlûñ
Ol hümâ-ğadr [u] Ferîdûn-fâlûñ

Her mübârek Ramazân tâ Őevvâl
Ŧoylaya 'âlemi fî külli leyâl (31-32)

Ferîdûn Ahmed Bey çevresinde oluşan bu Ramazan ziyafeti geleneği, Allah rızası amaçlanarak mübarek ay vesilesiyle kıymetli zatların ya da ruhlarının yâd ve medh edilmesi ve Őahıslara dua edilmesi Şeklinde görünmektedir. Metin, söz konusu ziyafetin niteliği noktasında da daha fazla detaylı bilgi vermemekte, muhteva olarak başta hamî Ferîdûn Ahmed Bey'in övgüsü olmak üzere ruhlarına ziyafet verilen çeşitli devlet büyüklerinin medihlerini daha ön plana koymaktadır. Dolayısıyla Ramazan ayının, muhtevanın temelini oluşturmak yerine bir zaman dilimi olarak yer aldığı mesnevide esas olarak temel bir kaside ile aynı amaç güdülmüş, kuvvetle muhtemel tarihi gerçekliği bulunan bu bir aylık hamî ziyafeti onun hoşuna gidecek ve yeni ihsanlara kapı aralayacak Şekilde yeniden kurgulanmıştır. Yani bu kurgu, divan Şiirindeki Ramazaniyyelerde olduğu gibi tamamıyla hayale dayalı olmayıp mevcut bir olayın resmedilmesiyle oluşmuştur.

2. Bir Kaside veya Himaye Aracı Olarak Emâni'nin Ziyâfetnâme'si: Mesnevide Saklı Kaside

Yazılı kültüre dayalı modern öncesi birçok toplumda olduğu gibi Osmanlı toplumunda da ilim ve sanat üretimi büyük oranda himaye geleneği etrafında Őekillenmekteydi. Hamî ve mahminin (sanatçı/âlim) karşılıklı menfaatine dayanan bu gelenek, sanatçı veya âlimleri bir hamî arayışına zorladığı gibi hamiyi de maiyetinde mahmi konumunda bulunan bir sanatçı bulundurmaya icbar ediyordu.⁵ Güç ve iktidarın en yüksek düzeyde temsilcisi olması dolayısıyla olsa gerek daha ziyade sultan/padişah ekseninde anlaşılmaya çalıŐılan Osmanlı dönemi himaye geleneğinde, Tuba IŐınsı Durmuş'un da belirttiği üzere sultandan başlayarak daha alt konumlara yayılan hiyerarŐik bir düzenin himâye faaliyetlerine verdiği destek Osmanlı'nın bütün dönemlerinde siyasi yapıyla bağlantılı olarak az ya da çok karşımıza çıkmakta (Durmuş, 2009, 192) ve farklı konumlarda bulunan hamî figürleri ile karşılaşmak mümkün hâle gelmektedir. Bu anlamda daha nihai ve asıl ulaŐılmak istenen padişah veya veziriazamlar gibi hamiler yanında bu asıl hamilere ulaşmayı sağlayan beyler ve devlet ricali gibi (Durmuş, 2009, 192) ara/cı hamilerden de bahsetmek mümkündür. Bu aracı hamiler, buldukları konum gereği aynı zamanda mahmi konumunda da olabiliyorlardı.

⁵ Makalenin sınırlı hacmi dolayısıyla burada Osmanlı dönemi himaye geleneğine dair geniş teorik bir zemin oluşturamıyoruz ancak konunun farklı araŐtırmacılar tarafından ele alındığını belirtmekte fayda vardır. Bkz. İpekten, 1996; Sharlet, 2011; İnalçık, 2016; Durmuş, 2009; Durmuş, 2021.

Böyle bir himaye sisteminde, sanatçı ve âlim açısından bir hamiyeye ulaşabilme veya edindiği himayeyi koruma ve sürdürmenin en önemli yolu bir şekilde hamisinin himayesini de yansıttığı bir üretim faaliyeti içinde bulunmaktı. Osmanlı edebiyat ve ilim geleneği bu gözle incelendiğinde haddizatında çok sayıda sanatçı veya âlimin bir eser kaleme alıp bunu bir hamiyeye sunarak onun himayesine girmeyi amaçladığı görülmektedir. İlk defa bir himayeye kazanmak için olsun veya edindiği himayeyi korumak için olsun, sanatçının hamiyeyi dikkatlice izleyip onu öne çıkaracak, ona bağlılığını ifade edecek, edindiği himayeyi hak ettiğini gösterecek vesileler bulması, oluşan fırsatları kaçırmaması gerekmektedir. Nitekim bu vesilelerle haminin ismi ölümsüzleştirilip toplumdaki değeri artırılırken (Durmuş, 2009, 83) Şairin de - Őiirlerinin beğenilmesi ile- toplumsal statü veya korunma elde etmesi ya da çeşitli maddi kazanımlara ulaşması mümkün olur (Büyükkaradoğan, 2024, 42-43). Bunun yanı sıra elde edilebilen maddiyat bazen bir caize, düzenli bir maaş ya da görev terfisi olabilmektedir (Durmuş, 2009, 88). Yine meslekî bir değişim dönüşüm, sünnet, düğün, hayrat inşası gibi vesileler sanatçı için önemli fırsatlardır.⁶ Bu durum, sadece bir hamiyeye bağlı olan sanatçı için değil günü kurtarma derdinde olup her türden mütevazı himayeye talip olan sanatçı için de geçerlidir. Bu çalışmaya konu ettiğimiz Emânî'nin *Ziyâfetnâme*'si de bu bağlamda üretilmiş bir metin gibidir. Bu noktada mesnevinin bazı beyitlerinde Şairin niteliği fark etmeksizin bir câize/ihsan beklentisinde olduğunu bizzat ifade ettiğini de görmekteyiz. Şair bu beyitlerde Ferîdûn Bey'in kendisini Ramazan ayı gibi nimetlere boğmasını, himmet ve ihsanıyla mutlu etmesini istemektedir. "Ni'mete ğarğ ide ben bendesini / Bende-i bî-kes ü efgendesini" ifadeleriyle kendisini ona kul olarak görüp nimetlendirilme beklentisini arz etmiş, ilerleyen kısımda ise "Dimezem baña fülânı itsün / Şânına lâyığ olanı itsün" ifadeleriyle beklentisini daha da net bir şekilde dile getirerek eseri yazma amacını ön plana çıkarmıştır.

Emânî'nin muayyen ve sürekli bir hamiyeye bağlı olup olmadığını kesin olarak bilmiyoruz ancak onu tezkiresinde madde başı yapan Kınalızâde Hasan Çelebi, sanatçı kişiliğinden övgü ile bahsettikten sonra onun "günü kurtarma" derdinde olan bir sanatkar niteliği gösterdiğine işaret olarak okunabilecek Şu ifadelere yer verir:

Hemân 'aybı oldur ki ol dil-ber-i bâ-kemâl herkesün ayagina varmagla ibtizâl bulmuşdur. Ve erzen-misâl lâ-yu'add velâ yuhsâ olmagla erzân-bahâ olmuşdur. Bir emr-i hakîr için bî-hadd târîhler kasîdeler diyüp şehre bir müsâfir gelse hoş-âmed ol gün nice târîh hâzır ider. Bihâr-ı zehhâr-ı iktidârlarına sâhil ü kenâr yokdur (Kınalızâde Hasan Çelebi, 2017, 200)

Bu ifadeler Emânî'nin sabit ve daimi bir himayeye bulma konusunda güçlük çektiğini ima etmektedir. Hasan Çelebi'nin zımnen eleştirdiği üzere

⁶ Millet Kütüphanesi Ali Emîrî Mnz 754 numarada kayıtlı olan mecmua bu anlamda güzel bir örnektir. XIX. yüzyılın başında Tâhir el-Mevlevî isimli biri tarafından derlenen bu mecmuada Yusuf AĞa-zâde Mehmed Sâdık Efendi isimli bir haminin çocukluğundan başlayarak hayatındaki önemli hâdiselere düşürülen tarihlerin bir araya getirildiği görülmektedir. Bk. Kansun 2022.

hami arayışı sırasında sanatını araç olarak kullanan Emânî, bu uğurda her türlü fırsatı değerlendirmeye çalışmaktadır. Şehre gelen bir misafire hoş geldin demeyi bile edebî kabiliyetini gösterip sanatsal üretimine himaye sağlamak için bir fırsat olarak değerlendirmekte, himaye beklentisinde bulunduğu kişiler için tarih manzumeleri ve kasideler yazmaktadır. Kuvvetle muhtemel Osmanlı edebiyat geleneğindeki birçok sanatçı için geçerli olan bu durum, sanatçıların hami konumundaki kişilerin her ânını ve her eylemini dikkatlice takip ederek bunları karşılıklı menfaat bağlamında bir fırsata dönüştürmeye sevkettiği anlaşılmaktadır. Ferîdûn Ahmed Bey ile ilişkisi konusunda kati bilgiye sahip olamadığımız Emânî'nin onu da yakından takip ettiği, oldukça varlıklı olduğu anlaşılan ve Sokullu Mehmed Paşa'nın himayesinde nişancılık görevinde kadar yükselen Ferîdûn Ahmed Bey'in himayesini kazanmak için fırsat kolladığı görülmektedir. Ferîdûn Ahmed Bey'in Ramazan ayında verdiği ziyafet onun için iyi bir fırsat olmuştur.

Emânî'nin bulduğu fırsat, sanatçının kendisini hamiye duyurma yollarından oldukça farklı bir "vesile"dir: Ferîdûn Ahmed Bey'in Ramazan ayı boyunca her akşam verdiği ziyafet. Yukarıda üzerinde durmaya çalıştığımız üzere bu, anlaşıldığı kadarıyla takip edilen veya çok sayıda örneği bulunan bir yol da değildir. Gözlerin bu türden fırsatları kolladığı aynı yıllardadır ki Bosna'dan İstanbul'a gelip himayesiz kalan İntizâmî de bir arkadaşının tavsiyesi üzerine daha evvel pek başvurulmayan bir yola başvurarak 1582 yılında yapılan meşhur sünnet düğününü gün gün ve ayrıntılı olarak anlatıp sesini duyurmaya çalışır ve bunda başarılı da olarak Türk edebiyatında birçok örneği oluşacak olan sûrnâme türünün derli toplu ilk örneğini ortaya koyar.⁷ Ancak Emânî, yukarıda da değindiğimiz üzere, İntizâmî gibi ele aldığı konuyu veya yakaladığı fırsatı ayrıntılı olarak işleme gibi bir kaygı içerisine girmez. Onun 281 beyitten oluşan mesnevisi ile oluşturduğu bilgi alanı oldukça sınırlı olup bir cümle ile özetlemek mümkündür: Ferîdûn Ahmed Bey, Ramazan ayı boyunca her biri önemli bir zatın ruhuna olmak üzere her gece ziyafet vermiştir. Verilen ziyafetlerde ne tür yemekler yer aldığı, kimlerin bu ziyafetlere iştirak ettiği, kişi, mekân veya yemeklerin tasviri gibi beklentiler eserde karşılıksız kalır. Dolayısıyla Emânî'nin seçtiği konu tam anlamıyla bir araçtır, haminin cömertliği merkeze alınarak ona ulaşmayı sağlayan bir amaç. Kuvvetle muhtemel Emânî'nin yakaladığı bu vesile hami konumunda olan Ferîdûn Ahmed Bey'in de öne çıkarılmasını istediği –belki de beklediği- bir vesiledir. Zira Ferîdûn Ahmed Bey'in de eserin yazıldığı yıllarda yaşandığı anlaşılan padişah değişikliği dönemini, yani II. Selim'in peŐinden III. Murad'ın tahta geçtiği dönemi hasarsız şekilde atlatmak istediği, oldukça minnettar olduğu hamisi Veziriazam Sokullu Mehmed Paşa sayesinde ulaŐtıĐı mesleki konumu devam ettirmek amacıyla olduğu, bunun için sahip olduğu maddi varlığını da seferber etmekten kaçınmadığı anlaşılmaktadır. Bundan dolayıdır ki III. Murad'ın tahta geŐiŐi sırasında Mudanya İskelesinde bulunan

⁷ İntizâmî bahsi geçen eserinin telif sürecini, otobiyografisi olan *Tuhfetü'l-İhvân* isimli eserinde kendi ağzından ayrıntılı olarak anlatmaktadır. Bk. Okuyucu ve Yazar 2022, 146-153.

kalyetesini padişahın emrine amade etmiş, padişah bu sayede hızlı ve sorunsuz bir şekilde tahta geçmeyi başarmıştır (Ferîdûn Ahmed Bey, Revan Köşkü 8). Ferîdûn Ahmed Bey'in kalyetesi, gerçekte padişahın tahta geçmesinde ne kadar önemli rol oynadı bilmiyoruz ancak bizzat Ferîdûn Bey'in *Münşe'âtü's-Selâtîn* isimli eserinin girişindeki anlatımı dikkate alan bir okuyucu, bahsi geçen kalyete olmasa padişahın tahta geçiş sürecinin oldukça sorunlu olacağını düşünebilir. Söz konusu kalyetenin öneminden Ferîdûn Bey'in sadece kendisi değil, kuvvetle muhtemel onunla yakın arkadaş olan tarihçi Selanikî de yazdığı *Vekâyi'nâme*'sinde aynı hararetle bahseder (İpşirli, 1989, 1/100). Haddizatında derleyip oluşturduğu *Münşe'âtü's-Selâtîn* isimli kitabından da bu doğrultuda beklentiler içinde olduğu anlaşılan Ferîdûn Ahmed Bey'in sahip olduğu himayeyi kaybetmemeye çalışması, hatta yeni bir hamiyete kendisini kabul ettirmeye çalışırken sahip olduğu maddi varlığı, iktidarını ve hamilik konumunu da bu uğurda kullanmış olması uzak bir ihtimal değildir. Bundan dolayıdır ki Emânî'nin yazdığı bu *Ziyâfetnâme*, bizatihi kendisinin projesi gibi görülse de Ferîdûn Ahmed Bey'in tetiklediği bir süreç olarak da okunabilir.⁸

Her ne şekilde ve her ne amaçla olursa olsun, Emânî'nin yazdığı *Ziyâfetnâme* ile birlikte Ferîdûn Ahmed Bey'in ne kadar cömert biri olduğu kamuoyuna ve "ilgili"lere güçlü bir şekilde duyurulmuştur. Ancak yakalanan bu "vesile" sayesinde, Ferîdûn Ahmed Bey'in çocuk yaşından itibaren himayesini gördüğü ve nimetinden istifade ettiği hamilere yönelik bağlılığını ve vefasını ikrar ve ifade edip onlara dua etme imkânı da bulunmuştur. Nitekim Emânî, Kanuni Sultan Süleyman'ın ruhu için verilen gecenin anlatıldığı

⁸ Ferîdûn Bey'in, yaşadığı dönemde önemli bir hamiyet olduğu dair güçlü karineler bulunmaktadır. Çalışmamızın sınırlı hacmi içerisinde bunları ayrıntılandırmak mümkün değildir. Bununla birlikte Ferîdûn Ahmed Bey'e dair yakın zamanda neşretmek istediğimiz çalışmada tafsilatı ile ele almayı düşündüğümüz bu karinelerden biri olarak Ferîdûn Bey'in klasik Türk şiirinin en önemli temsilcilerinden biri olan şair Bâkî'ye sağladığı himayeye yer vermekte fayda vardır. Konuyla ilgili bir çalışmada Hasan Kaplan, Kanuni sonrası dönemde Bâkî'nin sarayın ilgisini yeniden çekmesinde Ferîdûn Bey'in etkili olduğunu düşünmektedir:

Bâkî, Temmuz 1569'da Ferîdûn Bey'in etkisiyle Mahmud Paşa Medresesine atanır. Şair, iki yıllık bu görevinden sonra sırasıyla önce Temmuz 1571'de Eyyûb (Eyüp) Sultan Medresesine sonra da Haziran 1573'te Sahn Medresesine müderris olur. Bu tarihten itibaren şair, sarayın ilgisini tekrar görür, Ferîdûn Bey ve sadrazam Sokullu Mehmed Paşa'nın yardımıyla padişahın huzuruna tekrar çıkar (Kaplan, 2021, 72).

Kaplan, Bâkî'nin Ferîdûn Bey'e dariyye türünde 23 beyitlik bir kaside takdim ettiğini, bu kasidesinde Ferîdûn Bey'in şaire yönelik ihsanına imalar bulunduğunu ifade eder (Kaplan, 2021, 65).

Kaplan, Bâkî-Ferîdûn Bey ilişkisi bağlamında Nev'îzâde Atâyî'nin verdiği bilgi ve yaptığı değerlendirmelere de yer vermektedir. Atâyî, Ferîdûn Bey'in köşkünün şairlerin toplanma yeri ve onun meclisinin başı ve cömertlik kaynağı olduğunu aktarırken Bâkî gibi bir şairin memduhu olmanın Ferîdûn Bey'e kıyamete kadar iftihar vesilesi olacağını söyler (Donuk, 2017, 958). Anlaşılan Bâkî'nin Ferîdûn Bey'e takdim ettiği şiir amacına hizmet etmiş, onun himaye ve himmetini kazanmasına vasıta olmuştur. Ferîdûn Bey de Atâyî'nin aktardığına göre bu şiiri çok beğenmiş, köşkünün kapısı ve duvarına bu kasideyi süs yapmıştır: "Hâlâ ol kaside-i garrâ Ahurkapusunda vâkî' olan kâşânesinin pîrâye-i der ü divârıdır (Donuk, 2017, 958)." (Kaplan, 2021, 65).

bölümden itibaren Ferîdûn Ahmed Bey'in her padişah döneminde gördüğü lütuf ve ihsanlardan da bahseder.

Konuyla ilgili çalışmalarda ifade edildiği üzere, Osmanlı himaye geleneğinde sanıldığı gibi sadece sanatçı istifade etmez, bu bağlamda asıl kazancı haminin sağladığı söylenebilir (İnalçık, 2003, 10; Büyükkaradoğan, 2024, 40). Bununla birlikte sanatçı da yaptığı üretim sayesinde amaçladığı himayeyi elde etmeyi bekler. Bu doğrultuda daha evvel pek örneği görülmeyen bir konu ile hamisini veya muhtemel hamisini öne çıkarmayı başaran Emânî, sadece Ferîdûn Ahmed Bey'in verdiği bir ziyafeti edebî bir esere konu etmekle yetinmez, aynı zamanda bu eser içerisinde hamisini merkeze alan bir anlatım sergileyerek tercih ettiği nazım biçimi olan mesneviyi adeta araçsallaştırıp 281 beyitlik mesnevi nazım biçimindeki *Ziyâfetnâme*'sini bir "kaside"ye dönüştürür. Bu hâli ile eser ilk bakışta Ramazan ayı boyunca verilen ziyafetlerden bahsediyor gibi görünse de şairin oluşturduğu kurgu sayesinde arka fonda yer yer Ferîdûn Ahmed Bey'in biyografisine önemli veriler sağlayan bir kasideye dönüşmüştür. Neredeyse her bölümün sonunda hamisine farklı yapıdaki cümleler ile dualar eden Emânî, eserin birçok yerinde sözü bir şekilde ona getirmeyi başarır. Bu bağlamda Kanûnî Sultan Süleyman'ın ruhu için verilen ziyafeti anlatırken padişahın Ferîdûn Ahmed Bey'i keşfedip ona verdiği değerden bahseder. Sultan Selim ve Sultan Murad'ın ruhları için verilen ziyafetlerin anlatıldığı iki kısımda da şair sözü Ferîdûn Ahmed Bey'e getirip bu iki padişahın ona verdiği değeri ve onu atadığı görevleri özetler. Eserin en uzun bölümünü teşkil eden Sokullu Mehmed Paşa'nın ruhu için verilen ziyafetin anlatıldığı kısımda ise Emânî âdeta Ferîdûn Ahmed Bey'in kısa bir biyografisine yer verir. Bu bölümde verilen bilgiler Ferîdûn Ahmed Bey'in hayatına dair boşlukları dolduran, dolayısıyla da onun hayatına dair literatüre önemli katkılar sunan değerli verilerdir. Bu bağlamda şair, Ferîdûn Ahmed Bey'in bebek iken Hacı Kurd isimli bir dindar tarafından bulunup yetiştirilmesini görece uzun bir anlatı ile tahkiye ederken onun Çivizâde Defterdar Abdî Çelebi'nin himayesinde bulunduğunu da kaydeder. Eserin sonunda, biraz da ilgisiz bir bağlamda, Ferîdûn Ahmed Beyin çocuklarına da hususi bir dua bölümü açan Emânî'nin burada verdiği bilgiler, Ferîdûn Ahmed Bey'in ismi daha evvel bilinmeyen bir oğlu hakkında bilgi sahibi olmamızı da sağlamaktadır.

Bu yapısı ile Emânî'nin *Ziyâfetnâme*'si, Aslı Büyükkaradoğan'ın yakın zamanda yüksek lisans tezine konu ettiği metinle benzerlik arz eder. Büyükkaradoğan, 16. yüzyılda yaşamış olduğu anlaşılın Mîrzâ mahlaslı bir şairin, yazdığı 500 küsur beyitlik bir mesneviyi nasıl bir kasideye dönüştürdüğünü, ele aldığı konu ve mesnevi nazım biçimini nasıl bir araç hâline getirip hamisinden af dilenerek kaybettiği himayeyi geri alma peşine düştüğünü ortaya koymaya çalışmaktadır. Bizce Emânî'nin metni de -herhangi bir caize bulma arzusu daha açık olmakla birlikte- bu bağlamda okunmaya oldukça elverişli bir metindir. Ancak kendisi de sanattan anlar ve yaşadığı dönemde nişancılık görevine kadar yükselmiş önemli bir münşî olan Ferîdûn

Ahmed Bey'in himayesini kazanmak için yazılan metnin edebî değeri, onun sanatkâr ve sanattan anlar bir hamî olarak temsilciğini yapacak kadar yeterli midir? Özellikle de Őiirin veya nazmın araçsallaŐtırıldıĐı bir içerikte bu ne derece mümkündür? AŞağıdaki bölümde Emânî'nin eserinde, lafız ve mana bakımından sağlanan veya sağlanamayan edebiliği ana hatlarıyla betimlemeye çalıŐacaĐız.

3. Hami'ye Sunulan Ürünün EdebiliĐi⁹

Emânî, sebep-i telifte eserini kaleme alıŐ maksadını belirtmekten ziyade hamisi Ferîdûn Bey'in bu ziyafeti tertibinin nedenini açıklamakta, mesnevinin genelinde de merkezde hamisi olmak suretiyle çeşitli medihlere yer vermektedir. Eserin hâtîme kısmındaki "Ni'mete ğarĝ ide ben bendesini/ Bende-i bî-kes ü efkendesini" ifadelerinden de anlaŐıldıĐı kadarıyla Şairin eserini yazma amacı hamisinden ihsan görebilmektir. Bu noktada bir karşılıklı alma beklentisiyle oluŐturulan bu metnin hamiyi temsil etmeye veya ona sunulmaya yaraşır bir estetik yapıda olması beklenir. Bu anlamda eserin klasik Türk edebiyatının üzerine inşa edildiği edebiyat nazariyesine uygun bir yapıda kurulması ve bu edebiyatın geleneklerini ideal düzeyde veya bu düzeye yakın bir seviyede yansıtması böylece asgarî düzeyde de olsa haminin sanatçıdan beklentilerini karŐılaması beklenir. Bunu izlemek amacıyla yaptığımız incelemenin ilk ve öncelikli yönü, 17. yüzyıl öncesi klasik Türk edebiyatında Şair ve münŐilerin çok hassas davrandıkları sözün lafzî değerini ortaya koymaya yönelik olacaktır. Bu doğrultuda öncelikle mesnevideki aruz ve kafiye uygulaması üzerinde duracağız.

Emânî'nin mesnevisini inşa etmek için seçmiŐ olduğu vezin, cedid bahrinin ilk ve son tef'ileleri "fâ'ilâtün" ve "fa'lün" olarak deĐiŐiklik gösterebilen ve açık hece bakımından zengin olan *fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün* veznidir. 11'li heceden oluşan, ilk ve son tef'ilelerindeki deĐiŐikliklerle 10'lu heceye de düşebilen bu vezni kullanarak mesnevilerdeki geleneksel tercihe uygun hareket eden Şair, özellikle imale-i maksure uygulamasını ele aldığımız kısımda görüleceği üzere, hem bu vezindeki açık hece sayısını görece fazla olmasından hem de ilk ve son tef'ilelerinin esnek yapısından dolayı başarılı bir Şekilde faydalanmıŐtır.¹⁰

⁹ Bu bölümü oluŐtururken Cihan Okuyucu ve Sadık Yazar tarafından 2022'de yayımlanan Bosnalı İntizâmî'nin *Tuhfetü'l-İhvân* adlı mesnevinin edebiliğine dair yaptıkları bakıŐ açısı ve inceleme yöntemine büyük oranda bağlı kalacağız. Bunun gerekçesi için de bahsi geçen çalışmada ileri sürülen argümanları kaynak aldığımızı belirtmek isteriz. Bu doğrultuda *Ziyâfetnâme*'de lafız açısından sağlanan edebiliği incelemek için öncelikle sözün nazm edilmesi/dizilmesi sırasında oluŐa(maya)n selaset ve ahenk ile kaçınıla(maya)n rekaketten veya tenafürden bahsetmek amacıyla metindeki aruz ve kafiye uygulamasına odaklanacağız. Bunun için bir excel dosyasında, metnin bütün beyitleri üzerine bina ettiğimiz bir veri girişinin analizi ve sonuçlarını burada sunacağız.

¹⁰ Bu noktada 281 beyitlik eserin tümü üzerinden yaptığımız değerlendirmede tefile deĐiŐimlerini doğal bir uygulama sayarak ayrıca ele almadığımızı belirtmek isteriz.

Türkçede açık hecelerın fazla olması ve kelimelerin daha çok ünlü ile bitmesi, Ana Türkçede uzun ünlü olan kelimelerin çoğunun bu uzunluğunu kaybetmesi ya da bu uzunluğun unutulması gibi sebepler (Kaplan, 2011, 633-34) dolayısıyla aruzun klasik Türk edebiyatında uygulanması sırasında Şairlerin hecelerın belirlenen özellikleri ile yetinmeyip başta imale-i maksure olmak üzere imale-i memdude, vasıl (ulama), zihaf ya da sekt gibi uygulamalara başvurmaya ihtiyaç duydukları görülmektedir. Bununla birlikte az sayıda da olsa herhangi bir aruz uygulamasına başvurulmadan da kimi beyitlerin kurulabildiği görülmektedir ki bu durum Şair veya nazımların aruzu başarılı bir şekilde kullandıklarına haml edilebilir. Emânî'nin mesnevisinde hiçbir aruz uygulamasına yer verilmeyen 38 beyit tespit edilmiştir. Bu sayı eserin geneline nisbetle %13,52 oranına tekabül etmektedir. Bu türden yapılan aruz incelemeleri sınırlı sayıda olduğundan eldeki bu veriyi başka örneklerle mukayese etmek şimdilik güçtür¹¹ ancak bu sayı ve oranın düşük olmadığı rahatlıkla ifade edilebilirken Şairin elden geldiğince rekaketten¹² uzak, ses değeri yüksek bir metin inşa etme amacına da işaret emektedir. Bu kabilden bir örnek sayabileceğimiz aşağıdaki beyitte hiçbir aruz uygulamasına başvurulmadan yalnızca ikinci mısranın ilk tefilesindeki esneklikten yararlanılarak beyit inşa edilmiştir:

Daği ezvâ/cı vü evlâ/dı için

Cümle huddâ/mı vü ağfâ/dı için (47)

İntizâmî'nin *Tuhfetü'l-İhvân*'ında varılan sonuca benzer şekilde bu türden beyitlerin genellikle tarsi sanatının uygulandığı beyitler olduğu görülmektedir. Beyit düzeyinde herhangi bir aruz uygulamasına başvurmadan kurduğu bu metinler yanında Emânî'nin çok sayıda mısrada da herhangi bir aruz işlemi kullanmadığı görülür. Özellikle de Türkçe yazılan bir metinde vezne uydurulması hayli güç olan çok sayıdaki Arapça dua cümlesini metne yerleştirirken Şairin herhangi bir aruz uygulaması kullanmaması onun aruza hâkimiyetini göstermektedir. Mesnevinin konusu ve yapısı gereği Şair her bölümün sonunda çok sayıda dua metnine yer verir. Bunların bir kısmı *Yesserallâhu te'âlâ mâ-şâ* (25), *Radıyallâhü te'âlâ 'anhüm* (59), *Nevverallâhu te'âlâ kabreh* (78), *Ğaferallâhu lehü tâbe şerâh* (126) gibi Arapça dua cümleleridir. Mesnevinin bütününde bu şekildeki yaklaşık olarak 25 dua cümlesinin herhangi bir aruz işlemi olmaksızın tek mısra oluşturacak şekilde başarılı bir biçimde vezne uydurulduğu görülmektedir.

Bu tarz örneklerin dışında kalan 238 beyitte, yani eserin %84,69'luk diliminde vezni sağlayabilmek adına çeşitli aruz uygulamaları kullanılmıştır. Bilindiği üzere başta Őiirin saf hâli olan ve kısa bir nazım biçimi olarak

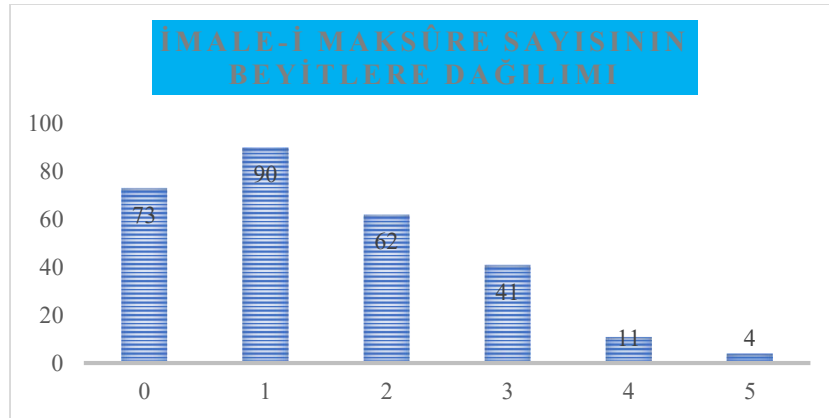
¹¹ İntizâmî'nin *Tuhfetü'l-İhvân*'ına yönelik yapılan incelemede bir sayı verilmeden mesnevide bu türden beyitlerin yer aldığı ve bunların daha ziyade tarsi sanatının uygulandığı beyitlerde ortaya çıktığı belirtilmiştir (Bk. Okuyucu ve Yazar 2022, 200-202).

¹² Rekâket kavramı makale boyunca selaset kavramının karşıtı olarak kullanılıp nazım/Őiirin inşadı sırasında oluşan tutukluk, ahenksizlik anlamında kullanılmıştır.

karşımıza çıkan gazellerde aruz vezni en ideal boyutuyla uygulanmaya ve olası aksama ihtimalleri aruz uygulamalarıyla ortadan kaldırılmaya gayret edilmiştir. Fakat mesnevi gibi uzun soluklu manzumelerde bu ideal görüntüyü korumak çeşitli sebeplerden dolayı daha zor olabilmekte; bu bağlamda, başvuru aruz uygulamalarının artması ve uygulama sınırlarının genişletilmesiyle birlikte metindeki ahenk olumsuz anlamda etkilenmektedir (Okuyucu ve Yazar 2022, 203).

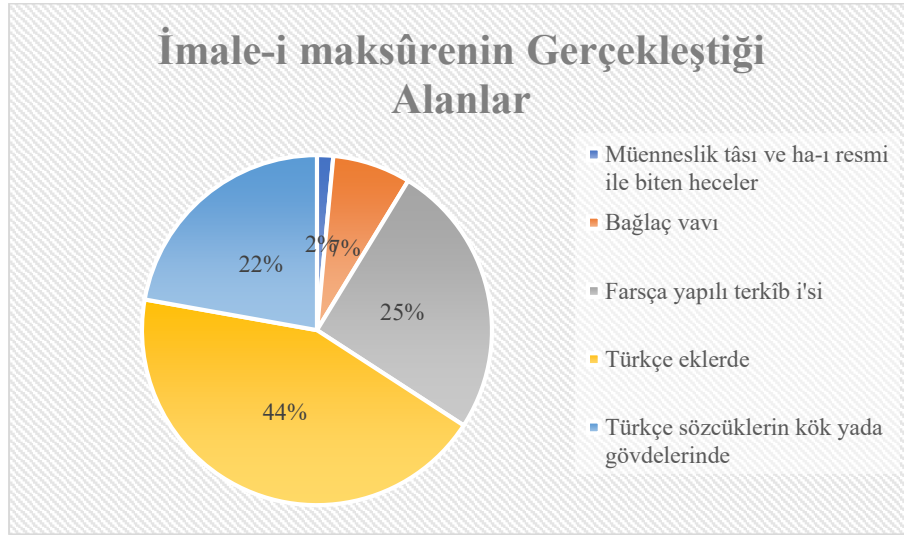
3.1. İmâle-i Maksûre

Aruzun Türkçedeki uygulaması dikkate alındığında genel olarak Türkçe kök ve ekler, Farsça terkiplerdeki “i” sesleri ve bağlaç vâvları gibi alanlarda imale-i maksure kullanımının meşrû görülüp yaygın olduğu anlaşılırken müenneslik tâ’sı ve hâ’-ı resmî ile biten Arapça ve Farsça asıllı kelimelerdeki hecelerde ise imâle-i maksure uygulamasına cevaz verildiği anlaşılmaktadır. Öte taraftan Arapça veya Farsça asıllı kelimelerdeki kısa heceleri uzun okumaya icbar eden imâlelerin fahiş bir hata, Türkçe asıllı kelimelerin kök ve gövdelerinde bulunup da imlası med harfi ile gösterilmeyen e gibi seslerde imâle kullanımının daha sınırlı ve düşük olup bu alanlarda yapılan imâlenin de nahoş görülüp ideal bir aruz uygulamasında kaçınılan heceler olduğu kabul edilmiştir (Okuyucu ve Yazar 2022: 203). Türkçe yazılan manzum bir metinde en fazla başvuru imale-i maksure uygulaması Emânî'nin mesnevisinde metnin selasetini oldukça olumlu şekilde etkileyecek şekilde sınırlı düzeyde kalmıştır. Bunda tercih edilen veznin 6 kısa/açık hece ve 5 uzun/kapalı heceden oluşup ulamaya başvuru oranını düşüren yapıda olması önemli oranda imkân tanısa da şairin özel gayreti de etkili olmuştur. Nitekim 281 beyitlik eserin toplam 73 beytinde hiçbir imale-i maksure uygulaması görülmemiştir ki bu oldukça yüksek bir sayıdır. Söz konusu 73 beyitten dört tanesinin tamamıyla Arapça birisinin ise bütünüyle Farsça yazılmış olması da şairin bu kısımlarda imale-i maksure kullanmaya ihtiyaç duymaması sonucunu doğurmuştur. Mesnevinin bütününde başvuru imale-i maksure sayısını şu tablo ile göstermek mümkündür:

Görüldüğü üzere 281 beyit boyunca, bir beyit içerisinde en fazla 5 adet imale-i maksure kullanılmış, bu da 4 beyitle sınırlı kalmış, beyitlerin çoğunda 1 adet imâle uygulamasından yararlanılmıştır. Bu itibarla beyit başına 1,4¹³ imale-i maksûre düşmektedir ki bu Türkçe bir metin için başarılı sayılabilecek bir uygulamadır. Bunun yanısıra toplam 73 beyitte hiçbir imale-i maksure uygulamasının görülmemesi de veznin tatbiki noktasında geleneksel temayüle uygun¹⁴ başarılı sayılabilecek bir sonuçtur. Şair böylece imale-i maksure uygulaması açısından veznin akışına elden geldiğince asgari düzeyde müdahale ederek ahenk yönü yüksek bir metin kurmayı başarmıştır.

Ziyâfetnâme'de imale-i maksureye başvuru alanlar yoğun bir şekilde ünlü ile biten Türkçe ekler üzerinde olmuş, bunu Farsça terkiib ünlüsü olan "i" sesi ve Türkçe kök/gövdeler üzerindeki imâleler izlemiştir.

Bu tabloya göre imale-i maksurelerin kullanım alanlarının klasik Türk edebiyatı metinlerinde kullanılan imale-i maksure alanları dışına çıkmadığını söyleyebilmek mümkündür. Türkçe asıllı kelimelerde bulunan imale-i maksure uygulamaları ise yukarıdaki ikinci grafikte görüldüğü üzere genel olarak kelimelerin ilk hecesinde oluşmuştur. Bu kullanımlar ise kelime sonlarındaki imâlelere nazaran daha başarısız görülebilir (Saraç, 2011, 211).

¹³ Aynı sayıda kısa ve uzun heceden oluşan 16. yüzyıl şairlerinden İntizâmî'nin *Tuhfetü'l-İhvân*'ında, 213 beyit üzerinde yapılan incelemeye göre bu ortalama 1,98'e tekabül eder (Okuyucu ve Yazar, 2022, 204). Bir diğeri 16. Yüzyıl şairi Mîrzâ'nın 1444 beyitten oluşan mesnevisinde 140 beyit üzerinden yapılan incelemede bu oranın 3,85 olduğu görülmektedir (Büyükkaradoğan, 2024, 91).

¹⁴ Atıf vâvları, tamlama kesraları ve Arapça/Farsça kelime sonlarındaki ünlülerde yapılan imale-i maksureler eskiden beri kusur görülmemektedir. Türkçe kelimelerde ise özellikle kelime ortasındaki imâleler çirkin karşılanır (Saraç, 2010, 211). Türkçe ögeleri dışındaki imale-i maksure alanları Saraç'ın ifade ettiği dairelerde kullanılmış, Türkçe imâleler ise evvelâ grafikte de görüleceği üzere kelime başı ve ortasında olmayacak şekilde Türkçe eklerde kullanıldığı için bu şekilde değerlendirilmiştir.

Bunun yanı sıra Türkçe “ile” bağlacı veya edatının bir veya ikinci hecesinde, “k**ab**, sa**ğ**, a**ç**uk, da**h**i” gibi ünlünün med harfi ile gösterildiği kelimelerde ve sık olarak “g**i**ce” kelimesinin son ünlüsünde imale-i maksure görölmüştür. Bu kelimeler içerisinde sesin aslı değerini rekaket derecesinde bozacak bir imâle ile karşılaşılmamıştır. İmâle-i maksûrenin en yoğun kullanıldığı alan Türkçe ekler olup bunlar içerisinde de en fazla 3.tekil şahıs iyelik ekinde imale-i maksure yapılmıştır. Onu hemen ardından yönelme, belirtme ve dilek/istek kipi ekleri takip etmektedir. Eklerde yoğun bir biçimde imâle kullanımı geleneğe uygun bir tasarruf olmakla beraber bazı kullanımlar yalnızca vezni korumak için olmayıp anlama da katkı sağlamaktadırlar. Örneğin bu bağlamda neredeyse istek ekinin kullanıldığı her yerde bu ek üzerinde imâle yapılmış olması, şair tarafından dile getirilen hayırlı dua ve niyazlardaki duygu aktarımını pekiştiren bir okuma şeklini doğurmuştur. Toplam 28 örneği bulunan bu tarz uygulamalardan bir örneğe aŐaĐıda yer verilmiştir:

Ŧoylaya ħvân-ı firāvânı ile

Őād ide himmet ü iĥsânı ile (267)

Emânî, eserinde Arapça veya Farsça sözcüklerdeki kısa ünlüler üzerinde imale-i maksure uygulaması gerçekleştirmemiş ve kusur addedilen (Saraç, 2010, 211) bu tür bir örneğe yer vermemiştir. Bu verilerden yola çıkarak şairin imale-i maksurelerde makbul karşılanmayan bir uygulamada bulunmama çabası olduğunu söylemek mümkündür. Öte taraftan bazı imaleleri simetrik bir şekilde kullanarak şiirsel bir paralelizm oluşmasını sağlayarak (Saraç, 2011, 214; Kaplan, 2017, 409) imâle-i maksûre kullanımından kaynaklanan sınırlı düzeydeki ses zedelenmesini de telafi etmeye gayret etmiştir. Ayrıca şair, kullandığı Arapça iktibas ve dua cümlelerinde veya Farsça cümle ve beyitlerde imale-i maksureyi neredeyse hiçbir şekilde kullanmayarak¹⁵ bu ifadeleri vezne başarılı bir şekilde sığdırmıştır:¹⁶

Mihr-i gül-çehr-i sipihr-i levlāk

Hür-ı pür-nür-ı “*ve mā-erselnāk*” (9)

“*Ekrimu’d-đayf*”-ile ‘âmil olıcağ

Ĥazretüñ kavline kâ’il olıcağ

-

¹⁵ Bu durumun tek istisnası mesnevinin son beyti olan “Bād tevfiĥ refiĥaş her bār /Ĥâtıme ĥayr Őeved âĥir-i kâr” beyitinde altı çizili gösterilen imale-i maksuredir. Yine müenneslik tâ’sı üzerinde gerçekleşen bu uygulamanın da makbul bir tasarruf sayılacağını belirtmekte fayda vardır.

¹⁶ Bosnalı İntizâm’ın mesnevisinde Arapça-Farsça iktibasların bazı kısımlarında imale-i maksureden kaçınılmadığını gözlemlenmiştir (Okuyucu ve Yazar, 2022, 207).

Ķaddesallāhu te'ālā sırrah

Esbeğallāhü 'aleynā birrah (63)

-

Ĥaşşahullāhu mezīde'z-zülfā

Bād hemvāre penāheş Mevlā (30)

İmâle-i maksûre uygulamasına yönelik incelemeden sonra Emânî'nin metninde fesahate ve selasete hâlel getirilebilecek herhangi bir durumla karşılaşılmadığı ifade edilebilir.

3.2. İmâle-i Memdûde

Uzatma, çekme anlamlarına gelen imale-i memdude/medd, aruzda bileşik hecelerin kendi değerlerinden biraz daha fazla uzun okunmasıdır. Bileşik hece, iki ünsüzle veya bir uzun ünlüden sonra gelen bir veya iki ünsüzle biten heceler olup bu heceler bir uzun, bir kısa hece değerinde (bir buçuk hece olarak) okunur (Saraç, 2010, 211). imale-i memdude adı verilmektedir. İmâle-i memdûde uygulanmadığı takdirde medli heceler genelde kendilerinden sonra vasıl imkânı olan bir kelimeye ulanır ya da terkipte olduklarında terkip sesi olan i sesine vasledilerek okunurlar.¹⁷ *Ziyâfetnâme*'nin tamamında medli hecelere yönelik yapılan inceleme neticesinde, metinde kullanılan medli hecelerin ya vasıl uygulaması ile değerlerinin düşürüldüğü¹⁸ veya bir buçuk değerinde değerinde kullanıldıkları görülmüştür. Bu bağlamda *Ziyâfetnâme*'de medli hecelerin aslı değerini düşürüp bir uzun/kapalı hece olarak değerlendirmek şeklindeki zihaf uygulaması bulunmamaktadır. Eserde 121 adet medli hecede ise hecelere aslı değeri verilerek imale-i memdude uygulanmış, bunlardan 57'sinde nûn harfi dışında bir medli hece bir buçuk değerinde okunmuşken 9'unda medli heceden sonra ulama imkânı bulunmasına rağmen vezni sağlayabilmek adına, dilin doğasına ve veznin akışını zedeleyecek şekilde ulama yapılmayıp söz konusu medli hece bir buçuk değerinde okunmuştur. İmâle-i memdûde uygulanan kelimeler çok çeşitli olmakla birlikte bunların büyük kısmı "şâd" örneğinde olduğu gibi med harfi ve ünsüz birleşiminden oluşan hecelerdir. Bunun dışında yalnız sekiz adet med ise "kadr, hamd" kelimelerinde olduğu gibi iki ünsüzle biten heceler üzerinde gerçekleştirilmiştir. Medli hece özelliğinde olduğu hâlde bir buçuk değerinde okumanın hatalı kabul edilebildiği nûn ile biten medli hecelerde (Okuyucu ve Yazar, 2022, 209) Emânî'nin tercihi bu kabulü doğrular nitelikte olmuş ve şair toplam 35 adet nûn sesiyle biten medli heceyi tek kapalı hece kabul ederken yalnızca "sultân"

¹⁷ Bu çeşit bir okuma neticesinde medli hecenin buçuklu değeri de düşmüş olur. Bu durumu aruzun imladan ziyade okunuşu esas almasıyla ilişkilendirilmektedir (Okuyucu ve Yazar, 2022, 207).

¹⁸ Bu şekilde bulunan 200 civarında hece bulunmaktadır.

kelimesinin geçtiğı bir örnekte nûn harfine rağmen med uygulamıştır. Sultan Murad'ın söz konusu olduğı bu tek örnekte, Şairin padişahı takdim ederken vurguyu artırmak amaçlı böyle bir uygulamaya başvurduğı, dolayısıyla bu tercihin anlamla ilişkili olduğı hissedilmektedir:

Bîst ü heştüm Şebi ol Őem'-i murâd

Şâh-ı dîn hâzret-i Sultân Murâd (127)

Ulama imkânı bulunmaktayken imale-i memdudeyi tercih etmek, dilin ve okuyuşun doğal akışına uygun olmayarak lafzın ahengini zedeleyici bir unsurdur¹⁹ (Okuyucu ve Yazar, 2022, 210). Emânî'nin mesnevisinde bu tür kullanımlar 9 yerde görülmüştür. Metnin hacmine göre niceliğı çok da az sayılamayacak olan bu tercihler, Şair tarafından eksik hece sayısına olan ihtiyacı tamamlamak için bir çıkış yolu olarak görülmüştür. Aşğıdaki örnekte olduğı gibi bazen bu tercihle tefilelerin kapalı heceyle biterek yeniden kapalı bir hece ile başlamasından doğabilecek ahenk aksaklıklarının önüne geçilmiş,²⁰ yine bu örnekteki gibi med vesilesiyle bazı kelimelerin okunuşları uzatılarak medih amacıyla kullanılan sıfattaki anlam daha vurgulu hâle getirilmiş, ikinci mısradaki kullanımla da bir paralelizm oluşturulmuştur:

'Âkıbet bir dür-i Şeh-vâr olur

Her gören aña hâridâr olur (127)

Yine bazen anlama katkı sağlasa da sanatsal gayenin arka planda kaldığı metinlerde daha sık görülebilen (Okuyucu ve Yazar, 2022, 210) Türkçe kelimelerdeki imale-i memdude hadiselerine Emânî'nin metninde tek bir örnek dışında rastlamamaktayız. Aşğıda yer verdiğimiz bahsi geçen bu örnekte "aç" kelimesi üzerinde med uygulanmıştır. İlk etapta Şairin anlamı vezne oturtmak için mecburen başvurduğı bir uygulama gibi görünen bu örneğin ikinci mısrasında kendisine paralel olacak şekilde bir med uygulamasının (hamd) daha yapılması, üstelik "hamd" kelimesindeki bu meddin de ulama imkânına rağmen gerçekleşmiş olması dikkat çekicidir:

FuĶarâ aç gelüp Çok gideler

HâĶĶ'a çok hâmd idüp Őükr ideler (42)

3.3. Zihaf

Emânî'nin metninde zihafa başvurunun oldukça sınırlı bir sayı ve söz varlığında gerçekleştiğı tespit edilmiştir. Eserde kuvvetle muhtemel Türkçeleşmiş biçimleri ile metne dâhil edilen "dûst" ve "hâssâseten" kelimelerindeki medli heceler birer uzun hece olarak değerlendirilerek zihaf

¹⁹ Bununla birlikte, Hasan Kaplan'ın da çalışmasında isabetle ifade ettiğı üzere vurgu, anlam ayırma gayesi gibi kimi kasti amaçlara matuf, Şairlerin bilinçli olarak imâle-i memdude uygulamasını ulamaya tercih ettikleri görülebilmektedir. (Bk. Kaplan, 2018, 845).

²⁰ Nitekim ulama imkânına başvurulduğı takdirde beyitte bir hece daha eksik olacağı için Şairin son tefileyi "fa'lün" olarak esnetmesi gerekecek, bu tefiyle uygunluk sağlanabilmesi için de ulama yapılan hecede imale-i maksure yapılarak kapatılması lazım gelecekti.

yapılmıştır. Bunların dışında “bîst” kelimesi de metin boyunca kullanıldığı 6 kez kısa yani tek bir kapalı hece olarak değerlendirilmiştir. Burada Şairin zihaf uygulamasına başvurduğunu düşünmek doğru olmaz zira bu kelimenin Farsça sözlüklerde yer aldığı üzere muhaffef biçimi de bulunmaktadır. Dolayısıyla Şairin kelimeyi bu muhaffef biçimiyle metinde kullandığı anlaşılmaktadır. Aynı durum metin boyunca bir kez kullanılan “peygamber” kelimesinin ikinci hecesi için de geçerlidir.

Bunların dışında kalan 14 zihaf uygulamasının tamamı sonu yâ elif-i maksûreyle sona eren hecelerde gerçekleşmiş olup görece daha fazla ses zedelenmesine sebep olan û ve â seslerinde zihafın yapılmadığı görülmüştür. Sonu î ile biten hecelerde yapılan zihafın ise 10 tanesi klasik Türk edebiyatı metinlerinde zihaf bağlamında görmeye alışık olduğumuz “ya'nî” kelimesinde gerçekleşmiştir. Yekta Saraç, *Klasik Edebiyat Bilgisi Biçim-Ölçü-Kafiye* adlı çalışmasında metnin edebî değerini düşürmeyen ve bir ölçüde hoş karşılanan zihaf çeşitlerine yer verirken bu konuya da değinerek kelime sonunda bulunan yâ ve med harflerinin imla harfi gibi okunmalarının bu tür zihafardan sayıldığını ifade etmektedir (Saraç, 2011, 216). Selami Ece de sonundaki yâ'nın vokal olarak okunduğu bazı durumlara yer vererek içerisinde “ya'nî” kelimesinin de bulunduğu bu gibi iki heceli kelimelerin son hecelerinin sıklıkla zihafı okuduklarını kaydeder (Ece, 2015, 545). *Ziyâfetnâme*'de zihaf uygulanan diğer kelimeler “tûtî”, “hâdî” ve “tevkîî” kelimeleridir. Bu kelimeler de gerek Saraç ve Ece'nin kaydettiği mezkur zihaf alanına uygun bir yapıda olmaları, gerekse yâ ile biten terki bin ilk kelimesini oluşturmaları sebebiyle nisbeten makbul bir alanda (Saraç, 2011, 216) zihafa uğramışlardır.²¹ “Őâfiî” kelimesinde ise nisbet yâ'sı üzerinde zihaf yapıldığından yine makbul bir daire dışına çıkmadığı (Bayram, 2022, 363; Saraç, 2018, 53) görülür.

3.4. Vasıl/Ulama ve Sekt Hadiseleri

Vasıl, sonu ünsüzle biten kapalı bir heceyi ardından gelen bir ünlüye katarak okumak, böylece hece değerini düşürerek açık hece ihtiyacını gidermektir. Vasıl hadisesi dilin tabii akışına uygun bir hadise olduğu için mana yönünden tefrik kastı olmadıkça vasıl imkânı olan yerlerde bunu uygulamamaya “sekt” adı verilmiştir (Saraç, 2007, 208). 281 beyitlik *Ziyâfetnâme*'de ulama imkânı bulunan 222 yerde vasıl uygulaması meydana gelmiş, 58 yerde ise sekte başvurulmuştur. Mesnevinin hacmi dikkate alındığında sekte normalden fazla bir şekilde başvurulduğunu söylemek mümkündür.

Vasılları incelerken doğal olarak Farsça yapıllı terkip ünlüsüne vasledilen kelimeleri incelememize almadık. 169 örneğiyle vasılların en büyük bölümü medli hece ve bir ünlü arasında yapılmış olanlardır. Bu örneklerde hem aslen Türkçe olmayan kelimelerdeki medli hecelerin vezni zorlayıcı etkisi ortadan

²¹ Bu durumun Fuzulî'nin Farsça ve Türkçe gazellerinde de gerçekleştirildiği Ahmet Emin Saraç'ın “Fuzulî'nin Farsça ve Türkçe Gazellerinin Aruz ve Kafiye Bakımından İncelenmesi” adlı tezinde kaydedilmiştir bk. (Saraç, 2018, 53-54).

kaldırılmış hem de telaffuzdaki gibi okuma kolaylığı sağlanmıştır. Bu sayıyı 145 örnekle ünsüzle biten bir kelime ve ünlü arasında yapılan vasıllar takip etmektedir. Farsça bir örnekte ise medli hece uzun ünlüye vasledilerek açık hece oluşturulmadan sadece hece değeri azaltılmıştır. Ünlünün ünlüye vasledildiği örnekler ise yalnızca 3 adettir. Söz konusu kelimeler “k’ol (ki ol)” ve “nic’olacağı (nice olacağı)” gibi manzum metinlerde genellikle vash görmeye alışık olduğumuz örneklerdir. Bu itibarla sekt hadiselerine gelmeden evvel yapılan vasıllarda Şairin dilin doğal akışına uygun ve makbul tercihlerde bulunduğunu söylemek mümkündür. Fakat sekt hadiseleri, anlama katkı sağlayan 20 örneği dışındaki 38 yerde vezinle sağlanan ahengin nispeten eksik kalmasına neden olmuştur. Aşağıda anlama, tonlamaya veya telaffuzla oluşturulacak iç kafiyeye herhangi bir katkı sağlamadığı halde doğal telaffuzu bozan ve veznin aksamadan uygulanması için tercih edilen bu sekt hadiselerinden örnekler verilmiştir:

Habbesi olmayan ol Şeb meşelā

Nāgehān mālīk-i dīnār ola (83)

Fuĥarā aç gelüp toĥ gideler

Ħaĥĥ’a çoĥ ĥamd idüp Őükr ideler (42)

Eserin tamamındaki sekt hadiselerinin 38’i, yani %65’i anlama veya ses değeriye herhangi bir katkı sağlamayan ve dilin doğal akışına aykırı bu gibi uygulamalardır. %35’inde ise sektler bazen anlama bazen de ses uyumuna katkı sağlar biçimde kullanılmışlar, virgül görevi görerek anlama uygun bir tonlama oluşturmuş ya da telaffuzda iç kafiye oluşmasını sağlamışlardır.²² Örneğin aşağıdaki ilk beyitte gösterilen sekt, şartlı yapıyla kurulan ifadeyi daha vurgulu hale getirerek adeta virgül görevi görmüş, ikinci beyitte de benzer bir doğrultuda kullanılmıştır:

Ne olısar hele āĥir göresin

Ben ölürsem/ o deme sen iresin (215)

Her kişi kim ola ĥükmüne muĥı’

Ser-firāz ola Őerīf-ile vaĥı’ (146)

Aşağıdaki örneklerin ilkinde ise sektin yapılması ilk beyitte “mükemmel” ve “ekmel” kelimelerinin tam olarak tefile bitimiyle sona ermelerini ve bu kelimelerin sonundaki ortak sesler sayesinde iç kafiyenin oluşmasını sağlamıştır. İkinci beyitte de işretlenen “ler” hecesi üzerinde sekt yapılması bir önceki mısranın ilk tefilesiyle paralel bir ses uyumu oluşturarak yine iç kafiyeye katkı sağlamıştır:

²² Sektin vurgu işlevi için bk. Okuyucu ve Yazar, 2020, 215.

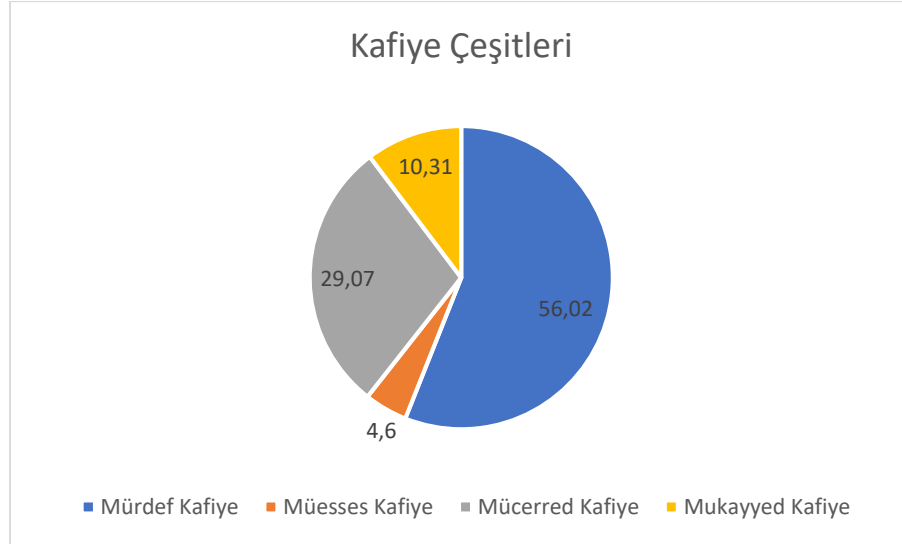
Cümle peygamber ü mürseller için
Ol mükemmel/ olan ekmel/ler için (224)

Nevha eyler görür ol körpe kıuzı
Şefkat eyler aña göyinür özi (181)

Emânî'nin aruz uygulamaları noktasında yapılan bu incelemeler neticesinde Şairin aruz uygulamalarını gelenekte kullanılan şekilde sürdürmeye gayret ettiğini, imale-i maksure ve memdude uygulamalarında aşırıya düşmeyerek makbul alanları kullandığını, bilhassa zihafa düşmemeye çabalayıp zihaf yaptığı alanların neredeyse tamamını zihafın makbul görüldüğü birkaç alan üzerinden seçtiğini söyleyebiliriz. Sekt uygulamasındaki %75'lik alan haricinde Emânî'nin inşa ettiği metin, sözün nazma uydurulması bakımından rekaket kavramından uzak ve vezne göre okunuşu büyük oranda kesintiye uğratmayan selis bir metin olarak değerlendirilebilir.

3.5. Ziyâfetnâme'de Kafiye Kullanımı

Sözü başarılı bir şekilde nazma uydurduğu sonucuna vardığımız Emânî'nin kurduğu metni, aruz dışındaki ahenk unsurları bakımından nasıl geliştirdiğini görmek açısından öncelikle onun kafiye uygulamasına bakmak gerekir. Eserin tamamı üzerinde yapılan incelemede 158 beyitte mürdef, 82 beyitte mücerred, 29 beyitte mukayyed, 13 beyitte de müesses kafiye kullanıldığı görülmüştür:

Bu beyitlerden 23 tanesinde ise zikredilen kafiye çeşitlerinin yanı sıra farklı cinas uygulamalarının oluşturduğu ilave ses ortaklıkları da bulunmaktadır. Bu sayısal veriler, klasik Türk şiirindeki genel kafiye kullanımına benzer bir veri sunmuştur. Mürdef kafiyeler genel itibariyle

beklendiği gibi Türkçe ve Farsça kelimelerdeki ses ortaklıklarıyla oluşmuştur. Bunlardan yalnızca 5 beyitte Türkçe kelimedeki ünlü harfler “â” sesini veren bir med harfi gibi düşünölmüş (huruf-ı müstahlefe) ve mürdef kafiye oluşturulmuştur. Kafiye kelimelerinin çok büyük bir bölümünü Arapça kelimeler, daha sonra Farsça kelimeler oluşturmakta olup Türkçe kafiye kelimeleri daha az bir oranı teşkil etmektedir. *Ziyâfetnâme*'de kafiye ile beraber ahenk unsuru olarak rediflerin sıklıkla kullanıldığı görölmektedir. 281 beyitlik mesnevinin 117 beyitinde redif yer almaktayken 164 beytinde yer almamaktadır. Kullanılan rediflerin büyük bir çoğunluğu 108 beyitle Türkçe rediflerden oluşmaktadır. Arapça dua lafzıyla biten iki beyitte Arapça ekler redif olarak kullanılırken iki beyitte de redifi Farsça ekler oluşturmuştur. Bunların dışında yalnızca bir ek veya kelimedenden oluşmayıp Arapça, Farsça ve Türkçe ortak anlam ve seslerinin birleşimiyle oluşan 5 adet redif örneği yer almaktadır. Redif seçiminde Türkçe ağırlıklı hareket eden şairin bu tercihleri de klasik Türk şiirindeki genel temayüle uygundur. Kafiye noktasında dikkati çeken bir husus da, şairin bazı beyitlerde aynı veya benzer vezinlerdeki Arapça kelimeleri paralel yapılar halinde kullanarak oluşturduğu düzenli ses birlikleridir. Tarsi olarak da adlandırılabilir olan bu örnekler iç ahenge de katkı sağlayarak metnin ses ve musiki değerini yükseltmektedir. Aşağıdaki beyitler bahsettiğimiz kabilden örneklerdir:

Mün'im ü rāzık-ı eřyā oldur

Mufđil ü bāzil-i na'mā oldur

*

Baş idüp ĥalkā simāt-ı keremi

Bezl ider 'āleme dā'im ni'ami

*

Vüzerā vü ümerā vü küberā

'Ulemā vü řulehā vü fuřarā

“Ta'mîm-ta'zîm, “vâsıl-dâhil”, “ulemâ-fukarâ” gibi Arapça aynı kelime vezniyle oluşturulan kafiye kelimeleri ise 49 beyitle kafiye içerisinde %17'lik bir orandadır. Fakat bu oran ism-i fâ'il, mücerred /mezîd masdar, ism-i mef'ûl gibi birebir aynı görev ve seslere sahip kelime vezinlerinin kullanıldığı kısmı ifade etmektedir. Hareke birliğinden doğan ses uyumlarını yakalama peşinde olan şair, bazen aynı vezinde olmasa da bu kullanımı andırırcaşına benzer kelime kalıplarını da kafiye kelimelerinde tercih etmiştir. Örneğin 123. beyitte kafiyeyi oluşturun “cihân” ve “cinân” kelimelerinden ilki Farsça, diğeri Arapça olmasına rağmen hareke birliği ortak vezindeki kelimelerle aynı ses uyumunu yakalatmıştır. 137. beyitteki “mâh-gâh” kelimeleri ve 144. beyitte ki “tırâz-firâz” kafiye kelimelerini bu minvalde örnek göstermek mümkündür.

3.5.1. Kafiye Kusurları

Eserde farklı görevlerde ve aynı sesleri oluşturan kafiye seslerinin hiç kullanılmadığı, kısaca kafiyenin uygulanmadığı bir örneğe rastlanmamıştır. 281 beyitlik mesnevide kafiye kusurlarının görüldüğü 15 beyit yer almaktadır. Bu beyitlerin 10 tanesinde, Türkçe, Arapça veya Farsça eklerin kafiye sesi sayılmasından kaynaklı tekellüfle kafiye oluşturulma hadisesi söz konusudur. Bu kafiye kusuru en fazla Türkçe eklerle oluşturulmuş, Arapça eklerin kafiye sesi kabul edildiği iki beyte yer verilmiştir. Aşağıdaki ilk beyitte “velî” ve “demi” kelimelerinin kafiyeli sayıldığını, kelimenin aslından olmayan Türkçe “+i” eki çıkarıldığı takdirde ortada bir ses birliği kalmadığını görmekteyiz. İkinci beyitte ise Arapça aidiyet zamiri olan “hüve (h)” “mülk” kelimesine birleşmiş, bu ses Farsça “geh” kelimesinin sonundaki aslı hâ sesiyle kafiyeli kabul edilmiştir:

Āřafına o Süleymân-ı velî

Maħrem-i rāz ider ol pāk-demi (107)

*

Ĥalledallāhu te’ālā mülkeh

Bād ez-āfāt penāheř her geh (128)

Bu tarz kafiye kusurlarının yanı sıra iki beyitte Türkçe asıllı sözcüklerde revî öncesindeki ünlü harfler ya da hareketler ridf harfi gibi kabul edilmiştir. Aşağıda bir örneğine yer verilen bu durum, klasik şiirde örneklerine rastlanır bir durumdur (Bk. Okuyucu ve Yazar, 2022, 221; Kaçar, 2010, 88). Bu kullanımlar, şairlerin kafiyeyi bazı yerlerde sese değil de imlâya göre düzenleyebildiğini düşündürmesi bakımından bu uygulamanın tam olarak bir kusur sayılmasına ihtiyatlı yaklaşmak gerektiğini göstermektedir. Fakat bu tarz örneklerin mesnevide çok seyrek bir biçimde kullanılması bu istisnai kullanımın kafiye bulma güçlüğünden doğduğunu destekler gibidir:

Daħi esbāb-ı ziyāfet ne ki var

Eyleyüp cümlesini istihzār (36)

Mesnevideki iki beyitte, revî öncesindeki hareketlerin uyumsuzluğundan kaynaklanan ve **ikvâ** olarak adlandırılan kafiye kusurunun (Saraç, 2007, 273) yer aldığı görülmektedir. Bu duruma örnek olarak karşımıza çıkan beyitlere aşağıda yer verilmiştir. İlk beyitteki hareke farkı seslendirme esnasında meydana çıkarak metnin fesahatine halel getirmektedir. Türkçe kelimelerin yer aldığı ikinci beyitte ise vâv ve yâ harfleriyle yazılan vokaller/hareketler nedeniyle bu uyumsuzluk yalnızca sesle sınırlı kalmamıştır:

Ĥāmesi virdi niřāna şerefi

Bir seħāb oldı anuñ her elifi (141)

*

Ne olısar hele âhır **g**öresin

Ben ölürsem o deme sen **ı**resin (215)

Bu tarz kafiye kusurlarının yanı sıra bir beyitte revî harflerinin aynı anlam ve görevde olduğu bir örneğe rastlanmıştır, bu beyitte kelime sonlarında herhangi bir ses birliği olmadığı için aslında redif olması gereken sesler kafiye olarak kullanılmıştır:

Oğlı gibi anı besler **g**özedür

'İlm ta'lîmine üstâde **v**irür (186)

Mesnevîde kafiye kusurunun görüldüğu son alan da **ikfâ** olarak adlandırılan ve revî harflerinin mahreç (harflerin çıkış yeri) olarak birbirine çok yakın harflerden seçildiği (Saraç, 2007, 274) durumdur. Bu durum mesnevînin yalnızca tek bir beytinde gerçekleşerek "ikrâm-firâvân" kelimelerindeki mim ve nûn harfleri revî olarak sayılmış gibi görünmektedir. Dolayısıyla Saraç'ın divan şiirinde en fazla b-p sesleriyle gerçekleştirildiğini ifade ettiği (Saraç, 2007, 274) bu durumun metindeki örneği daha nadir bir sesle gerçekleştirilmiştir. Bu noktada Şairin mim ve nûn harfleri öncesindeki ortak elif harfleri vesilesiyle bu kusuru daha örtük hâle getirmeye çabaladığını söylemek mümkün olabilir.

Ziyâfetnâme'deki kafiye kusurlarının tamamı eserde %1,7'lik bir dilimi oluşturması ve klasik Şairlerin yer yer başvurabildiği kabilden uygulamalar olarak ortaya çıkmaları nedeniyle kafiye uygulamalarının genel manada başarılı olduğunu söylemek mümkündür. Bu başarı, 281 beyitlik mesnevîde 154 beytin sadece Arapça ve Farsça sözcüklerle kafiyelenmesiyle de yakından ilişkili görülmektedir. Nitekim kafiye kusuru tespit ettiğimiz 15 beytin 10'u Türkçe kelimelerin kendi içerisinde ya da Arapça/Farsça kelimelerle takfiye edilmesinden doğan bir uyumsuzluk nedeniyle kusurlu hâle gelmiştir.

Kafiye ve rediflerle oluşturduğu metni ahenk bakımından geliştiren Emânî, metnin bu yönünü tarsili yapılar, yer verdiği cinas ve iştikak türünden sanatlarla da geliştirmiştir. Bu anlamda mesnevîde tarsi sanatına uygun olarak birkaç beytin ses yönünden güçlü bir ritmik yapıya büründürüldüğu görülmektedir. Aşağıdaki beyitte Şair ilk iki tefiledeki kelimeleri birbirine paralel olarak aynı vezindeki (Arapça kelime kalıbı) kelimelerle oluşturur. Vezin ve kafiye ile haddizatında sağlanmış olan ahenk bu tercihle birlikte beyitte çok daha geliştirilmiştir. Bununla da yetinmeyen Şair, beyitte yer verdiği dört adet imale-i maksure ile iki adet vaslı birbirine mukabil olarak kullanınca beyit bütünüyle simetrik ve ritmik bir hâl alıp bir belagat sanatı olarak tarsi sanatının tanımına oldukça uygun bir örnek ortaya çıkarmıştır:

Enfes-**i** eş/'ime-**i** gû/n-â-gûn

Elşaf-**ı** eş/ribe-**i** rû/ř-efzûn (35)

Vüzerâ vü ümerâ vü küberâ

'Ulemâ vü Őulehâ vü fuĸarâ (92)

AŞağıdaki üç beyit de tarsili bir yapıda olup Sadrazam Sokullu Mehmed Paşa'nın övgüsü kısmından alınmıştır. Mısra baŐlarında "kanı bir" ifadesinin yinelenmesi ve sondaki kafiye sesleriyle birlikte sağlanan ahenk beyitlerin tümüne, tüm kelimelerine uygulanan simetri ile en üst noktaya çıkmıŐtır.

Ķanı bir böyle vezîr-i a'zam

Ķanı bir böyle müşîr-i efham

Ķanı Şanı gibi bir 'âlî-Şân

Ķanı zâtı gibi Şâh-nişân

Ķanı bir böyle vezîr-i nâfi'

Ķanı bir böyle muĥîṭ-i vâsi' (165-167)

Döneminde yaşadığı birĸok klasik Türk Şairi gibi Emânî'nin de cinas sanatına düŐkün olduğu anlaşılmaktadır. Ķođu kafiye alanında gerĸekleŐen cinaslar da bir tür yineleme sağlayarak metnin ses yönünü geliŐtirmiŐtir. AŞağıdaki örnekte Emânî bu türden bir ses yinelemesi yaparken tasannuya düŐmeksizin bu yinelemeye rağmen farklı iki anlam dairesi oluŐturmayı baŐarmıŐ, aynı zamanda iŐaretli kelimelerde yalnızca bir harfin harekesinin deđiŐik olmasıyla cinâs-ı muharref (Saraĸ, 2016, 247) oluşturmuştur:

Tâsi'a ĥazret-i 'ammân-ı güzîn

Ķulzüm-i ĥikmet ü 'ummân-ı yakîn (53)

Bunların dışında; bast-bisât (37), iṭ'âm-ı ṭa'am (48), Hasen, Hüseyin, ahsen (52), mâlik, mülk; kevn ü mekân (80), Vâsiṭi vâsiṭasıyla (204), mükemmel-ekmel (224), hâdî-hüdâ (225) gibi kelime kümelerinde olduğu gibi Şairin iŐtikak sanatıyla da kurduğu metni selaset ve ahenk bakımından geliŐtirdiđi görölmektedir.

Ziyâfetnâme, yukarıda izah edilmeye ĸalıŐıldığı üzere lafız yönünden oldukça güçlü bir edebî metin olsa da anlam sanatları bakımından, başka bir ifadeyle sözün mecaz yönünü iŐlevsel olarak kullanmak bakımından esere dair aynı sonuca varmak güçtür. İĸeriđi gereğiyle olsa gerek Şairin daha ĸok sözcüklerin hakikat anlamları üzerinden hareket edip teşbih, istiare, kinaye gibi aslî mana sanatları yanında bedî ilmi kapsamında değerlendirilen anlamlarla ilgili edebî sanatlardan sınırlı oranda yararlandığı müŐahede edilmiştir. Eserin tertibi ve iĸeriđinden bahsedilirken değindiğimiz üzere, Şairin övgü alanlarına geĸtiđi bölümlerde tensîk-i sîfât ve mübalaĝa gibi kaside türünde de sıklıkla baŐvurulan sanatları görece daha fazla kullandığı görölmektedir.

4. Ziyâfetnâme' nin Çeviri yazı Metni²³

No	Beyit	Çeviri
	Ziyâfet-nâme-i Ferîdün Aĥmed Nişanı Ĥan Naĥm-i Emānî	
	[Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün]	
1	<i>Bismillāhirrahmānirrahîm</i> Ol-durur ĥalka viren nāz u na'tîm	Rahman ve rahim olan Allah'ın adıyla (başlarım). Halka nimet ve bolluk veren O'dur.
2	Mün'im ü rāzîk-ı eşyā oldur Mufđil ü bāzil-i na'mā oldur	Tüm varlığa nimet ve rızık veren O'dur. (Onlara) nimetler dağıtıp lutfeden O'dur.
3	Baş idüp ĥalka simā-ı keremi Bezî ider 'āleme dā'im ni'ami	Halka cömertlik yaygısını yayıp âleme daima nimetler saçar.
4	Ĥān-ı iĥsānî küŐāde her ān Ėarĥadur ni'meti baĥrına cihān	İhsanı sofrası her an açıktır; tüm dünya O'nun nitmeti denizinde boğulmuŐtur.
5	Ŧoylayup 'ālemi her Őām u Őeĥer Ĥān-ı iĥsāna Őalādur yek-ser	Her akşam ve sabah, âleme ziyafet verip baŐtanbaŐa herkesi iyiliği sofrasına davet eder.
6	Bî-kerān cūdı firāvān keremi Luĥfi vāfir mütekāŐir ni'ami	Cömertliği uçsuz ve bucaksız, iyiliği çok, nimetleri sayısız.
7	Tek yi bu tekye-i dehrüñ ni'amın Kim Őayar ĥazret-i Ĥaĥĥ'ıñ keremin	Sen yeter ki bu dünya tekkesinin nimetlerini ye, yoksa yüce Allah'ın cömertliğini kim sayabilir.
	fi Na'ti Nebî 'Aleyhi's-Selām	Hız. Peygamber'in -Selam O'nun Üzerine Olsun-

²³ Metin düzeni, transkripsiyon alfabesi, ayet/hadis/kelām-ı kibâr gibi klasik formdaki iktibasların yazımı ve notlandırılmasında *İSAM Tenkitli Neşir Klavuzu*'na bağlı kalınmıŐtır. Klavuz'un sunduğu tam ve hafif transkripsiyon seĥeneklerinden tam transkripsiyon alfabesi tercih edilmiştir. Başta Türkĥe asıllı ekler olmak üzere çeviri yazı metinde klasik Osmanlı Türkĥesi imlası/seslendirmesine bağlı kalınmıŐtır.

		Övgüsü
8	Siyyemâ hazret-i sultân-ı ümem Fâhr-ı 'âlem ser ü sâlâr-ı harem	Özellikle ümmetlerin sultanı, âlemin övücü, haremın başı (Hz. Muhammed)
9	Mihr-i gül-çehr-i sipihr-i “levlāk ²⁴ ” Hür-ı pür-nür-ı “ve m̄-erselnāk ²⁵ ”	“Sen olmasaydın” semasının gül çehrelı, “Seni âlemlere rahmet olarak gönderdik” (ayetinin) nur dolu güneşi.
10	Tūtî-i nükte-güzâr-ı Tâhâ ²⁶ 'Andelîb-i İrem-i m̄-evhâ ²⁷	“Tâhâ”nın nükteli konuşan papağanı, “Mâ evhâ” İrem'inin bülbülü
11	Dayfidur 'âmmeten bu ümmet Hâşdur şânına mizyâfiyyet	Bu ümmet umumen onun misafiridir, misafirperverlik onun şânına özgüdür.
12	Çekdi ekvâna şefâ'at h̄'ânın Görmedük kimse mi var ihsânın	Tüm varlıklara şefaatinin sofrasını sundu, bu iyiliği görmeyen kimse var mı?
13	Mübtehic zâtı-y-ile Ümm-i kūrâ Cüdınıñ lem'asıdur nâr-ı kırâ	Ümm-i Kurâ (Mekke) onun zatiyla onurlu ve mutlu, misafirperverlik ateşi onun cömertliğinden bir parıltıdır.
	Menkıbe-i Aşhâb-ı Kirâm rağiyallâhu 'anhum	Hız. Peygamber'in Saygın Ashabının Övgüsündedir - Allah onlardan razı olsun-
14	Bâ-huşûş ol hâzarât-ı zî-şân Çâr yârân-ı sa'âdet-'unvân	Özellikle Hız. Peygamber'in şu mutluluk nişanı olan dört candan arkadaşı
15	Çâr dîvâr-ı hisâr-ı esrâr	Sırlar hisarının dört duvarı; her

²⁴ *levlāk*: Tasavvuf literatüründe meşhur olan bu hadisin tam metni “*levlâke levlâke lemâ halaktu'l-eflâk*” şeklinde olup “Sen olmasaydın alemleri yaratmazdım.” anlamına gelmektedir. Bk. Ebü'l-Fidâ İsmâil b. Muhammed Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ ve Muzîlül-İlbâs ammâ İštehere mine'l-Ahâdis alâ Elsineti'n-Nâs*, C. II, Dâru lhyâi't-Turâsi'l-Arabî, Beyrut 1932, s. 164.

²⁵ *ve m̄-erselnāk*: Aslı “Biz seni ancak alemlere rahmet olarak gönderdik.” mealindeki “ve m̄-erselnâke illâ rahmeten li'l-'âlemîn” ayetidir. Bk. Enbiya 21/112.

²⁶ *Tâhâ*: Kur'an-ı Kerim'deki 20. surenin ismi olup Hız. Peygamber'in isimleri arasında sayılır.

²⁷ *m̄-evhâ*: “vahyedilecek şeyi ...” mealindeki bu ibare, Necm (53) suresinin 10. ayetinde geçmektedir.

	Her ehārı yek ü her yek dağı çār	dördü bir, her biri de dörttür.
16	Ķāleb-i dīne ‘anāşırdur olar Şāri‘uñ şer‘ine nāşırdur olar	Din kalıbının temelidirler onlar; Allah’ın koyduğu kurallara yardımcı olurlar.
17	Cümlenüñ ħubbına ceħd it her ān Şaķın ifrātdan el-ķışşa hemān	Her birini sevmek için her an abala, ancak aşırılıktan her zaman sakın.
18	‘Unşuruñ biri ola çün ġālib Bellüdür nice_olacağı ħālīb	Bu dört esastan biri biraz fazla olsa kalıbın ne olacağı bellidir.
19	Pes berāberce sev ol şāhları Bir ķiyās eyle hep ol māhları	Dolayısıyla (Hz. Peygamber’in) bu padişahlar mertebesindeki arkadaşlarını birlikte sev, o ay gibi parlak olan dostları aynı sanma.
20	Severüz her birinüñ bendesiyüz Āl ü şaĥbuñ bugün efgendesiyüz	Biz her birini sever, her birine köle oluruz. Hz. Peygamber’in ailesi ve candan dostlarının aşığıyız.
21	Her biri pür mey-i vahdet bir ĥum <i>Rađiyallāhu ta‘ālā ‘anhum</i>	Her biri vahdet şarabıyla dolu bir küp gibidir. Allah hepsinden teker teker razı olsun.
	Sebeb-i Tertīb-i İç‘ām-ı Ramazān der-Si Şeb teķabbellāh	Ramazan Ayının Otuz Gecesi Boyunca İnsanları Doyurmanın Sebebi -Allah Kabul Etsin.
22	Ba‘de tevĥīd-i Ĥudā na‘t-i Resül İdelüm maķşad-ı aķşāya duĥul	Allah’ın tevĥidi ve Hz. Peygamber’in övgüsünden sonra asıl maksada giriş yapalım.
23	Merkez-i dā‘ire-i nām u nişān Ferr-i tevķī‘ Ferīdün-ı zamān	Şan ve şöħret dairesinin merkezi, nişancılık görevinin parlaklığı, zamanın Ferīdün’u
24	Nāmı Aĥmed laķabı Efrīdün Görmedi mişlini Zāl-i gerdün	İsmi Ahmed, lakabı Ferīdün, felek Zāl’i onun benzerini görmedi.

25	Ĥĥtem-i 'aŝr Niŝancı Paşa <i>Yesserallāhu te'ālā mā-ŝā</i>	Yüzyılın mührü Niŝancı Paşa'ya Allah dilediğini nasip etsin
26	Bir girān-māye güherdür ol ŝān Müfteĥir zātı ile kevn ü mekān	Onun şanı, değeri ağır bir mücevherdir, zatı ile tüm varlıklar iftihar ederler.
27	Luĥfinuñ ĥaddi vü pāyānı mı var Ĥĥtemüñ söylemeye cānı mı var	İyilik ve cömertliğinin sınırı ve sonu mu var ki mührün bunları söylemeye canı olsun
28	Ma'n ²⁸ 'e teŝbīh anı zāyid ma'nī Őey midür Ĥĥtem-i Tā'ī ²⁹ ya'nī	Onu Ma'n'e benzetmek gereksiz bir manadır, onun katında Hatim-i Tā'ī'nin bir değeri mi var?
29	Lafzen ü ma'nen odur ŝāĥīb-i cūd Ki iŝi luĥf u kerem bezl-i vücūd	Gerek lafız gerekse de mana bakımından o cömertlik sahibidir, zira onun işi gücü dayıma cömertlik ve iyilik yaparak varlık saçmaktır.
30	<i>Ĥaŝŝahullāhu mezīde'z-zülfā</i> <i>Bād hemvāre penāheŝ Mevlā</i>	<i>Allah daha fazla mevki ve makamı ona tahsis etsin; koruyucusu daima Mevlā olsun</i>
31	Niyyeti budur o zü'l-iclālūñ Ol hüma-ĥadır [u] Ferīdün-fālūñ	<i>O saygınlık/ŝeref sahibi, Hüma rütbeli, Ferīdün talihlinin niyeti ŝudur ki:</i>
32	Her mübārek Ramażān tā Őevvāl Toylaya 'ālemi fi külli leyāl	Her mübarek Ramazan'dan Őevval ayına dek her gece tüm insanlara ziyafet versin
33	Āĥir-i şehre degin pey-der-pey Ĥĥān-ı luĥfi çekile olmaya ŝay	(Ve) Ayın sonuna dek peŝisıra lütfunun sofrası çekilsin, ortadan kaldırılmasın.
34	Şeb-i evvelde rızā'en lillāĥ	İlk gecede Allah rızası için öyle bir ziyafet verildi ki eŝi benzeri

²⁸ Ma'n: Tam adı Ebü'l-Velīd Ma'n b. Zāide b. Abdillāĥ eş-Őeybānī (ö. 151/768 [?]) olup Emeviler devri kumandanı, Abbāsiler'in Yemen ve Sistan valisidir. Klasik İslam edebiyatlarında ideal cömertlik timsali olarak anılan isimlerden biridir. Bk. Kelpetin, Erişim 2 Eylül 2024.

²⁹ Ĥĥtem-i Tā'ī: Cāhiliye döneminin cömertliğiyle ünlü şairi. Bk. Tülücü, Erişim 25 Temmuz 2024.

	Bir ziyâfet ki 'adîmü'l-eşbâh	yoktu.
	Şeb-i Evvel Rızâ'en lillâhi Te'âlâ	Birinci gece: Yüce Allah'ın Rızası İçin (Verilen Ziyafet).
[431 ^b] 35	Enfes-i eţ'ime-i gûn-â-gûn Eltaf-ı eşribe-i rûh-efzûn	Çeşit çeşit, en nefis yemekler; rûhu canlandıran pek latif/hoş içecekler.
36	Daği esbâb-ı ziyâfet ne ki var Eyleyüp cümlesini istihzâr	Ve ziyafet için gerekli ne varsa hepsini hazırlayıp/getirtip
37	Ba'd-ez-ân eyleyeler halka şalâ İdeler baş-ı ³⁰ bisât-ı na'mâ	Ondan sonra halkı davet edip nimetler yaygısını sererler
38	Diyeler yiyeiñ için bî-minnet Size maşşûş-durur bu ni'met	Minnet duymaksızın yiyeiñ için, bu nimet size tahsis edilmiştir derler.
39	Mağz-ı rıdvân-ı Hudâ'dur maşşûd Ğâyet-i cûd-durur bezl-i vücûd	(Bunda) amaçlanan yalnızca Allah rızasıdır. Varlığı sarfetmek cömertliğin zirvesidir/nihai mertebesidir.
40	Hâşılı bezl-i firāvân ideler Âlemi ğarğa-i ihsân ideler	Hâşılı, fevkalade/alabildiğince çok harcarlar. Herkesi ihsâna boğarlar.
41	Her kişi maţlabına vâşıl ola Hep murâdât o gice hâşıl ola	Tüm dilekler o gece elde edilir (ve) herkes isteğine ulaşır.
42	Fuğarâ aç gelüp tok gideler Hağğ'a çok hamd idüp şük ideler	Fakirler aç gelip tok giderler. Allah'a çok hamd edip şükrederler.
	Şeb-i şanıyye be-cihet-i rûh-ı pāk-i şâhib-i tâc-ı Levlāk şallallâhü 'aleyhi ve sellem	İkinci gece: Levlāk tacının sahibi (Hz. Muhammed'in) - Allah'ın selamı onun üzerine olsun- tertemiz ruhu dolayısıyla (verilen ziyafet).

³⁰ baş-ı: bu kelimeyi "ideler baş bisât-ı na'mâ" şeklinde terkipsiz olarak okumak da anlamsız olmayacaktır. Bu tercihin de uygun olduğunu kabul etmekle birlikte eylemi "baş-ı bisât-ı na'mâ etmek" olarak varsayıp okuma tercihimizi bu şekilde yaptık.

43	Şeb-i şānīde Resūlü's-şakāleyn Nāvek-endāz-ı kemān-ı <i>ķavseyn</i> ³¹	İkinci gecede; insan ve cinlerin elçisi, “ķavseyn” yayının okunu atan
44	Ya'nī kim ḥāzret-i sulṭān-ı verā Şemse-i kūngüre-i arz u semā	Yani âlemlerin sultanı, yer ve gök kubbesinin şemsesi,
45	Mīhmān-dār-ı serāy-ı īmān Ser ü sālār-ı gürūh-ı ekvān	İman sarayının mihmandarı, varlık âlemlerindeki toplulukların başı ve önderi (olan Hz. Muhammed)
46	Rūh-ı pākī için ol sulṭānuñ Ol şehinşāh-ı 'azīmü'ş-şānuñ	O sultanın, o şanı yüce padişahlar padişahının tertemiz ruhu için,
47	Daḥi evvācı vü evlādı için Cümle ḥuddāmı vü aḥfādı için	Ayrıca zevceleri, çocukları ve tüm hizmetçi ve torunları(nın ruhu) için,
48	Ḥalka iṭ'ām-ı ṭa'ām eyleyeler Ḥāşılı bezl-i temām eyleyeler	(Halka yemek yedirmek, hâsılı tam bir ikram yapmak [amacındadır.]
49	Āl ü aşḥābına her şubḥ-ile şām Rūh-ı pākine şalāt-ile selām	Her sabah ve akşam, (Hz. Muhammed'in) tertemiz ruhu, ailesi ve ashabına salat ve selam olsun.
	Ez-Şeb-i Şālīse tā Şeb-i Şāmine be-Cihet-i Ervāḥ-ı Ṭayyibe-i Ḥulefā-yı Rāşidin ve'l-Haseneyn Rıḍvānallāhu 'Aleyhim Ecma'tn	Üçüncü Gecedden Sekizinci geceye kadar, Rāşid Halifeler (dört büyük halife) ile Hz. Hasan ve Hüseyin'in -Allah onlardan razı olsun- Güzel Ruhları Dolayısıyla
50	Leyle-i şālīse Şiddīk-i taḳī Rābi'ā ḥāzret-i Farūḳ-ı naḳī	Üçüncü gece takva sahibi hazreti (Ebû Bekir) Sıddīk, dördüncü gece samimi hazreti (Ömer) Faruk,
51	Ḥāmīse ḥāzret-i 'Oşmān-ı zekī	Beşinci gece tertemiz hazreti Osmān, altıncı gece Allah'ın

³¹ *ķavseyn*: “...iki yay aralığı kadar...” mealindeki bu ibare Kur'an-ı Kerim'de (Necm: 9) geçmektedir.

	Şeb-i sâdis Esedullâh-ı vefî	aslanı vefalı hazreti (Alî)
52	Sâbi'a rûh-ı revân-bağş-ı Ğasen Şâmine behr-i Ğüseyn-i ağsen	Yedinci gece Hz. Hasan'ın can bahşeden ruhuna, sekizinci gece de (insanların) en güzeli Hz. Ğüseyn için [ziyafet verilir.]
	Şeb-i Tâsi'a Be-Cihet-i Ervâh-ı Tayyibe-i Ğamza vü 'Abbâs Radıyallâhu 'Anhümâ	Dokuzuncu gece Hz. Hamza ve Hz. Abbâs'ın -Allah ikisinden razı olsun- Güzeli Ruhlari Dolayisiyla (Verilen Ziyafet)
53	Tâsi'a Ğazret-i 'ammân-ı güzîn Kulzüm-i Ğikmet ü 'ummân-ı yakîn	Dokuzuncu gece hikmet ve yakın bilgi okyanusu olan iki seçkin amca
54	Ğazret-i Ğamza cenâb-ı 'Abbâs Ğire-i âl-i Nebî Ğayru'n-nâs	Hz. Peygamber'in ailesinin en faziletlisi ve insanların en hayırlısı Ğazreti Ğamza ve Abbâs [için ziyafet verilir.]
	Ez-şeb-i dehüm tâ hejdehüm Dehüm be-Ervâh-ı Tayyibe-i 'Aşere-i Mübeşşere Radıyallâhu 'Anhüm	Onuncu geceden on sekizinci geceye kadar Cennetle Müjdelenen On Sahabi'nin -Allah kendilerinden razı olsun- Ruhlari Hürmetine (Verilen Ziyafet)
55	Ba'd-ez-ân hejde hemîn şâma degin Ğâşılı kaç gice itmâma degin	Bundan sonra 18. gece akşama kadar hasılı birkaç gecenin tamamlanmasına kadar
56	Behr-i ervâh-ı kibâr-ı 'aşere <i>Ellezî bâye'a tahte'ş-şecere</i>	Ağaç altında (Hz. Peygamber'e) biat eden on büyük sahabenin her birinin ruhlari için
57	On sekizinci gice tammeten Şühedâ-i Uğud'a'âmmeten	On sekizinci gece ise bütünüyle Uğud şehitlerinin (ruhlari için)
58	Nûzdeh şebde şağâb-ı güzîn Ol gice anlar için ola hemîn	On dokuzuncu gecede bütünüyle seçkin sahabelerin (ruhlari için)

59	Her biri çeŐm ü çerâğ-ı merdüm <i>Rađıyallāhü te'ālā 'anhüm</i>	Onların her biri insanoğlunun gözü ve erağı gibidir. Allah onlardan razı olsun.
	Őeb-i Bistüm be-Cihet-i Rūh-ı Őerif-i İmām-ı A'zam <i>Raĥimehullāh</i>	Yirminci Gece: İmām-ı Âzâm'ın -Allah'ın rahmeti üzerine olsun-Rūh-ı Őerifi İçin (Verilen Ziyafet).
60	Şeb-i bİstümde hümām-ı ekrem Ĥāce-i dehr ü imām-ı a'zam	Yirminci gecede; (o) en cömert yiğit, cihânın hocası ve en büyük imam
61	Zümre-i müctehidînüñ Őāhı Burc-ı ifzālüñ o rüşen māhı	Müçtehidlerin/din âlimlerinin padişahı, lutfetme burcunun o parlak ayı.
62	Ma'rifet ravzasınuñ nu'mānı Őabit olmuşdur anuñ rüchānı	Marifet/ilim bahçesinin gelincik çiçeği(dir), onun üstün değeri ispatlanmıştır
63	<i>Ķaddesallāhu te'ālā sırrah</i> <i>Esbegallāhü 'aleynā birrah</i>	Yüce Allah sırrını mübarek kılsın, onun iyiliğini üzerimize yağdırsın
64	Bezı olup ol gice nāz u ni'met Okıya fātiĥa ĥayru'l-ümmet	O gece naz ve nimet (cömertçe) sarfedilip ümmetin hayırlıları o Őāhın rūh dolu rūhu ve asrındaki diĐer büyükler/ileri gelenler i fatiha okur.
65	Rūh-ı pür-ravĥı-y-içün ol ĥānuñ Daĥı 'aşrında olan a'yānuñ	
66	'Ulemā vü Őuleĥā ehl-i sülük Őürefā vü sü'adā mİR ü mülük	O geceyi alimler, dervişler, Şereflİ kimseler, mübarekler, bey ve hükümdarlar (gibi) cümlesini kapsayacak hāle getirirler. Her birini gönülden yüceltirler.
67	Ol Şebi cümleye ta'mīm ideler Her birin cān ile ta'zīm ideler	
68	Őeb-i Bİst ü Yeküm be-Cihet-i Rūh-ı Őerif-i İmām Őāfi'İ <i>Raĥimehullāh</i>	Yirmi Birinci Gece: İmām Őāfi'İ'nin -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- Rūh-ı Őerifi İçin (Verilen Ziyafet).

[432 ^a]	Leyle-i bīst ü yeküm ferruḥ-fāl Ḥazret-i Őāfi 'ī-i ḥüb-ḥiṣāl	Yirmi birinci gece mübarek ve güzel huylu Hazret-i Őāfi'ī
69	Ol gice rūḥ-ı Őerīfi-çün anuñ Őehd-i pāk ü laṭīfiyçün anuñ	O gece onun Şerefli/temiz ruhu için, temiz ve güzel kabri için
70	Daḥi 'aşrındaki serverler için Ol zamānda bulunan erler için	(Ve) onun devrindeki ileri gelenler, o zamanda bulunan yiğitler için
71	Yine envā'-ı nefāyis fi'l-ḥāl Fuḳarāya ideler bezl-i nevāl	(O gece) türlü türlü nefis yemekler yenip fakirlere ihsân/bağış sarfederler.
72	Ḳulleteyn ola o Şeb ḳab u ḳacak Őāfi'ī ḥavzı ḳadar ola ṭabaḳ	O gece kap kakak iki kule olsun. Tabaklar, Őāfi'ī havuzu kadar olsun.
73	<i>Bād der-ḥaşr Őeft'eş Őürefā</i> <i>Őāfi'ī yār Őeved rūz-ı cezā</i>	Kıyamet günü onun Őefaatçisi Őerifler olsun. Őāfi'ī ceza gününde dostu olsun.
	Őeb-i bīst ü düvvüm be-cihet-i rūḥ-ı Őerīf-i İmām Ḥanbel	Yirmi İkinci Gece: İmām Hanbel'in Rūḥ-ı Őerīfi İçin (Verilen Ziyafet)
74	<i>Leyle-i bīst düvvüm ān efdal</i> <i>Aḥmedü'l-ḥalkı imām-ı Ḥanbel</i>	Yirmi ikinci gece o pek faziletli, yaratılmışların övgüye pek lâyığı/Ahmed'i İmām Hanbel
75	Rūḥ-ı pākiyçün o zü'l-ifzālūñ Ol Hümā-ḳadr u hümāyün-fālūñ	O lutuflar sahibinin, o Hümâ rütbeli ve mübarek talihlinin temiz ruhu için
76	Daḥi 'aşrında olan iḥvānı Ol zamānuñ dükeli a'yānı	Ve devrindeki can dostları, o zamanın tüm ileri gelenleri (için)
77	Cümlenūñ rūḥ-ı revāny-çün o Őeb Gele meydāna ne mümkün ise hep	O gece hepsinin ruhu hürmetine, mümkün olan her Őey meydana gelsin.
78	<i>Nevverallāhu te'ālā ḳabreh</i>	Yüce Allah onun kabrinin nurlandırın, ecrini kat kat

	<i>Žā 'afallāhu te 'ālā ecrah</i>	artırsın.
	Őeb-i Bīst ü Sivvüm be-Cihet-i Rūh-ı Őerīf-i İmām Mālik Raĥmetullāh	Yirmi Üçüncü Gece: İmām Mālik'in -Allah'ın Raĥmeti Üzerine Olsun- Rūh-ı Őerīfi İçin (Verilen Ziyafet)
79	Leyle-i bīst ü sivvüm ey sālīk Behr-i ta'zīm-i İmām Mālik	Ey yolcu, yirmi üçüncü gece İmām Mālik'i yüceltmek içindir.
80	Ya'nī ol mālīk-i mülk-i 'irfān Ĥusrev-i nām-ver-i kevn ü mekān	Yani, o irfan/anlayış memleketinin hükümdarı (ve) kainatın meşhur Husrev'idir.
81	Rūh-ı pūr-ravĥı-y-içün ol őāhuñ Daĥi ihvānı-y-içün ol māhuñ	O padişahın huzur dolu ruhu için ve o ay'ın dostları için
82	Bir güzel ĥüb ziyāfet ideler Toylayup ĥalkı ri'āyet ideler	Güzel bir ziyafet düzenlerler, halkı yedirip içirerek onları ağırlarlar.
83	Habbesi olmayan ol şeb meőelā Nāĥehān mālīk-i dīnār ola	Mesela zerresi (dahi) olmayan o gece bir anda dinar/para sahibi olur
84	<i>Reffe 'allāhü te 'ālā ĥadreh</i> <i>Őerreĥallāhü te 'ālā őadreh</i>	Yüce Allah onun kıymetini artırsın, gönlünü ferahlatsın.
	Şeb-i Bīst ü Çehārüm be-Cihet-i Ervāĥ-ı Selāfın-i Selef-i Mü'minin Raĥimeĥümüllāh	Yirmi Dördüncü Gece: Müminlerin Geçmiş Hükümdarlarının -Allah'ın Raĥmeti Üzerlerine Olsun- Ruhları İçin (Verilen Ziyafet)
85	Leyle-i bīst ü çehārüm yek-ser Pāk-dīn pāk-nazar serverler	(Yirmi dördüncü gece baştan sona dini temiz, nazarı temiz önderler,)
86	Ya'nī ser-cümle selāfın-i selef Tā ile'l-ān ĥulefā ba'de ĥalef	(Yani tamamıyla evvelki sultanlardan őimdiye dek olan halifeler (ve) onların ardından gelenler,)

87	Ehl-i imânda geçen Őehler için Mihr-ile Őöhre olan mehler için	(Mümin padişahlar için, güneŐle meşhur olan aylar için)
88	PâdiŐahâne ziyâfet ideler Hüsvâne niçe Şöhret ideler	(Padişahlar gibi ziyafet verirler, hükümdarlar gibi hayli Şöhret elde ederler.)
	Şeb-i Bîstüm ü Pencüm be-Cihet-i Ervâh-ı Selâtin-i Selef-i âli 'OŐmân tâ Sultân Süleymân Raĥimehümüllâh	Yirmi BeŐince Gece: Sultan Süleymân'a Kadarki Geçmiş Osmanlı PadiŐahlarının - Allah'ın Rahmeti Üzerlerine Olsun- Ruhları İçin (Verilen Ziyafet).
89	Hams ü 'ıŐrîn Şebi çün dâhil ola Her kişi maĥlabına vâşıl ola	(Yirmi beşinci gece geldiğinde herkes dileğine ulaşır)
90	Âl-i 'OŐmân'dan ilâ hâze'l-ân Tâ be-devrân-ı Süleymân-ı zamân	(Osmanoğullarından Őimdiye dek, zamanın Süleymân'ının saltanatına kadar)
91	Ne kadar Şâh-ı cihân geldi-y-ise Taĥt-ı 'OŐmân'a ne hân geldi-y-ise	(ne kadar cihan padişahı geldiyse, Osmanlı taĥtına hangi hükümdar geldiyse...)
92	Vüzerâ vü ümerâ vü küberâ 'Ulemâ vü Őulehâ vü fuĥarâ	(Vezirler, emirler ve büyükler; alimler, salihler ve dervişler)
93	Cümlenüñ rûh-ı revâny-çün o Őâm Tâ toynca çekeler ĥalka ta'âm	O gece hepsinin ruhu için halk(ın önüne) doyuncaya kadar yemek dizerler.
94	Rûhına cümlesinüñ raĥmetler 'İzzet ü mağfîret ü ĥürmetler	Hepsinin ruhuna raĥmetler, izzet, ĥürmet ve baĐıŐlanma (olsun).
	Şeb-i Bîst ü ŐeŐüm be-Cihet-i Rûh-ı Şerîf-i Sulĥân Süleymân Raĥimehullâh	Yirmi Altıncı Gece: Sultan Süleymân'ın -Allah Ona Raĥmet Eylesin- Rûh-ı Őerîfi İçin (Verilen Ziyafet)
95	Şeb-i bîst ü ŐeŐüm ol ne rü'yet Şâh-ı Őâhân-ı Süleymân-ĥaŐmet	Yirmi altıncı gece, o ne manzara! Padişahlar padişahı Süleymân (gibi) heybetli...

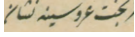
96	<i>Rahmetullāhi ‘aleyhim ve ‘aleyh Nazārallāhu ileyhim ve ileyh</i>	Allah o (padişaha) ve diğerlerine rahmet eylesin ve onlara baksın (korusun).
97	<i>Hāřšaten rūh-ı řerīfiyçün anuñ Ravza-i pāk-i lařıfiyçün anuñ</i>	Özellikle onun (Sultan Süleyman'ın) rūh-ı řerīfi için, hoř (ve) temiz makamı için
98	<i>Çeşn-i řāhī ideler ol gice tā Şubha dek eyleyeler bezl ü ‘ařā</i>	O gece sabaha değin padişahlar gibi ihsan edip bağışta bulunurlar.
99	<i>Kimi yine kimini götüreler Fuřarā ol gice şadre ireler</i>	Yemeklerin kimi yensin kimini götürsünler; fakirler o gece kıymet görsünler/Kadir gecesinin mutluluğuna erişsinler.
100	<i>Ramazān' uñ bulalar şadrin o şeb Dilde tekrār ola zıkr-i yā Rab</i>	O gece Ramazan ayının kadrini bulurlar, dillerinde Allah zikrini tekrar ederler.
101	<i>K' ol řehūñ ‘ařr-ı hümāyūnında Devlet-i ma' delet-efzūnında</i>	Ki o padişahın saltanatı devrinde, (onun) adaleti çoğaltan devletinde; bu Hümā rütbeli, şuayp tabiatlı, Müřterī bahtlı ve Ferīdūn talihli (Ferīdun Ahmed Bey) birçok kez mertebeler katetmiş, himmet tarlasını ekmiş (ve) yeşermiş.
102	<i>Bu Hümā-řadr ü řu' aybī-meřreb Müřterī-baht ü Ferīdūn-kevkeb</i>	
103	<i>Niçe kez şaş'-ı merātib itmiş Mezra'-ı himmeti ekmiş bitmiş</i>	
104	<i>Yine mařřūd u murādı hāřıl Devlet-i řāhda olmiř vāřıl</i>	Sonuç olarak yine maksat ve dileğine (bu) padişahın devletinde ulaşmış.
105	<i>Çok terařķīler idüp řāh-ı cihān Hāř-ı dergāh ider ol māhı hemān</i>	Cihan padiřahı (Kanuni Sultan Süleyman) çok defa görevinde yükselterek o ay'ı (Ferīdūn) has dergahına alır.
106	<i>Harem-i hāřa görür lāyıřdur Göñli açuř gözi uyanuşdur</i>	(Onun) gönlü açuş ve zeki olduğunu, kendi özel haremine lāyık olduğunu görür.

107	Âşafına o Süleymân-ı velî Maḥrem-i rāz ider ol pāk-demi	O Allah'ın sevgili kulu Süleymân, o temiz nefesliyi (Ferîdûn'u) vezirinin sırrına mahrem eder.
108	Āb-ı lutfıyla bulup neşv ü nemâ Etmekiyle büyümişdür maḥzâ	Onun lütfunun çeşmesiyle neşvünemâ bulup onun ekmeği ile büyümüştür.
109	Vâkı'an aşl-ı veliyyü'n-ni'met Ol kerem kâni imiş bî-minnet	Hakikaten (Ferîdûn'un) asıl velinimeti o minnet duymayan cömertlik sahibi imiş.
110	Dâr-ı İslâm'a vuşûli evvel Silk-i tîmâra duḥûli evvel	İslam yurduna ilk defa varması ve timar gerdanlığına ilk kez girmesi,
111	Şâniyen bunca sa'âdet devlet Bu kadar rif'at ü 'izzet ḥürmet	İkinci olarak bunca bahtiyarlık, devlet (ve) bu kadar yücelik, saygınlık, ḥürmet hep onun yardımı ve ihsânı; . (ve) opadişahın bol lütfudur.
112	Hep anuñ himmet ü iḥsânıdır Ol şehüñ lutf-ı firāvânıdır	
113	<i>Hūr-ı 'in bād qarîneş ferdâ</i> <i>Şād bādâ heme ferdâ ferdâ</i>	Huri(ler) kıyamette onun yakını/dostu olsun, teker teker hepsi şād olsun.
	Hâşşa-i Leyletü'l-Ḳadr be-cihet-i rūḥ-ı şerîf-i Sultân Selîm Ḥân raḥîmehullâh	Kadir Gecesi'nin Hassası, Sultân Selim Hân'ın -Allah ona rahmet etsin- şereflî ruhu dolayısıyla (Verilen Ziyafet).
114	Leyletü'l-ḳadr olıcaḳ tâ rûz Ḥazret-i pâdişeh-i 'adl-efrûz	Kadir gecesi olunca sabaha deĝin, adaleti aydınlatan padişah hazretinin yani cihan sultanlarının sultanı, zamanın Süleyman'ının oĝlu Sultan Selîm(in ruhu için ziyafet verilsin)
115	Ya'nî sultân-ı selâḫin-i cihân Şeh Selîm [i]bni Süleymân-ı zamân	
116	Ol şebi ḥâş-ı ḥümâyûn ideler Devlet ü 'izzete maḳrûn ideler	O geceyi padişaha mahsus kılıp devlet ve izzete yakınlâştırsınlar.

117	Her ne bezl olsa sebîlullâha Ecri râci' ola rûh-ı Őâha	Allah yolunda her ne ikram edilirse sevabı o padişahın ruhuna gitsin.
118	Ki anuñ devleti eyyâmında HaŐmet ü Őefkati hengâmında	Çünkü onun saltanatı günlerinde, haŐmet ve Őefkatı zamanında (Ferîdûn Bey), dūŐmanı ve hasetçilerini bertaraf etti, böylece (önündeki) müŐkülleri adaletle ile çözdü.
119	Def' idüp haŐm u haŐudın evvel MüŐkilin âhir idüp 'adl ile hal	
120	Hağ te'âlâdan olup fetüh'l-bâb Ba'dehû kıldı re'îsü'l-küttâb	Sonrasında ise yüce Allah'tan kapı açılıp padişah onu reisülküttap olarak tayin etti.
121	Hiđmetinden kamu râzî Őâkir Olmağın oldu aña Hağ nâŐır	Herkes onun (Ferîdûn) hizmetinden memnun ve müteŐekkiri olunca Allah kendisine yardım etti.
122	Rif'at ü kâdr bulup sultândan Oldı tevķî'î bi'l-âhir andan	PadiŐahtan yücelik ve değer görüp sonunda niŐancı olmaya hak kazandı.
123	Ol niŐancı idi kim Şâh-ı cihân Eyledi rağmet-ile 'azm-i cinân	Cihan padişahı vefat edip cennete yöneldiğinde o (Ferîdûn) niŐancı olarak görev yapıyordu.
124	Rûh-ı pâkini Hudâ kılsun Şâd Toylasun rağmet-ile Rabb-i 'ibâd	Allah o (padişahın) tertemiz ruhunu mutlu kılsın, kulların Rabbi onu rahmetiyle toylasın (ziyafetlendirsin).
125	Mağca'ı rûŐen ü pür-nür olsun Uğrevî kaŐrı da ma'mûr olsun	Kabri aydın ve nurlu olsun, (bu dünyadaki köşkü gibi) ahiretteki köşkü de mamur olsun.
126	<i>Rezzekallâhu lehû min na'mâh</i> <i>Ğaferallâhu lehû tâbe Şerâh</i>	Allah onu nimetleri ile rızıklandırınsın, günahlarını bağıŐlayıp toprağını güzel kılsın.

	Şeb-i Bîst ü Heştüm be-Cihet-i Devâm-ı Devlet-i Sultân Murâd Hân Hıllidet Hılâfetühü	Yirmi sekizinci gece: Sultan Murad'ın -hilafeti ebedi olsun- devletinin devamı dolayısıyla (Verilen Ziyafet)
127	Bîst ü heştüm şebi ol őem'-i murâd Őah-ı dîn hâzret-i Sultân Murâd	Yirmi sekizinci gece, o dileklerin mumu, dinin padişahı Sultan Murad hazreti (ne hasredilsin)
128	<i>Halledallâhu te'âlâ mülkeh</i> <i>Bâd ez-âfât penâheő her geh</i>	Allah mülkünü ebedi kılsın, her an afetlerden korunsun.
129	Ol gice her ne ola bezl-i ni'am Añıla haőmet-i Sultân-ı kerem	O gece ikram edilen her nimetle birlikte kerem padişahının haőmeti de anılsın.
130	Oğına Fâtiha birle ihlâő 'İzz ü ikbâli için 'âleme hâő	Onun yüceliği ve ikbali için Fatiha ve İhlas okunsun ki ebedi devlet ve uzun bir hayatla ömrüne yüz bin bereket olsun.
131	Ki ola 'ömrine yüz biñ berekât Devlet-i sermed-ile tül-i hayât	
132	Kalbine rûh-ile rûhâniyyet Zât-i pâkine şafâ vü râhat	Kalbine ruh ve ruhaniyet, tertemiz zatına da safa ve rahat olsun.
133	Âhiri 'âkıbeti hayr ola hem Dest-gîri ola Fahr-ı 'âlem	Sonunda akibeti hayr olsun, âlemin övüncü olan (Hz. Muhammed) onun elini tutsun.
134	Dağı őehzâdeleri őihhati-çün Cümlenüñ 'izzeti vü rif'ati-çün	(Bu gece verilecek ziyafet) o padişahın tüm őehzadelerinin sağlığı, izzeti ve yücelikleri için olsun.
135	Sâye-i zıll-i Hudâ'da mecmû' Ola pâyende uőül-ile fûrû'	Onların hepsi, aslı ve fer'leri ile (çocuklarıyla) Allah'ın gölgesinin gölgesinde payidar olsunlar.
136	Her biri 'adl-ile mümtâz olsun Bâğ-ı dehr içre ser-efrâz olsun	Her biri adaletle seçkin olsun, dünya bahçesi içerisinde seçkin olsunlar.

137	Devletinde bu ŐehinŐāhuñ o māh Őadr-ı devletde mekīndür her gāh	Bu sultanlar sultanının devrinde o ay (Ferīdūn), her zaman devletin en baŐında oturmaktadır.
138	Yāver ü yāri olup ‘avn-i Ħudā Kıldı anı çü niŐāncı Ħālā	Allah’ın yardımını kendisine yardımcı oldu, (padişah) ona yürütmekte olduğu niŐāncılık görevini verdi.
139	Bu yeter baĦt[ı] ‘arūsına ³² niŐān Der-ber ide anı parmağda hemān	(Bu görev) BaĦtının gelinine niŐān olarak yeter (bir hediyedir) onu hemen parmağına taksın.
140	Evc-i dīvānda hem ol ‘ālī-kadr Meh-i tevķī’i kılup kilc-ile bedr	O Őanı yüce (Ferīdūn), Divan’ın göğünde niŐāncılık ayını kalem ile dolunaya dönüŐtürdü.
141	Ħāmesi viridi niŐāna Őerefi Bir Őehāb oldu anuñ her elifi	Onun kalemi niŐāncılıĐa Őeref verdi, onun her bir elifi bir buluta döndü.
142	Oldı ol neyyir-i çarĦ-ı a‘zam MaĦla‘-ı Őems-i murād-ı ‘ālem	En büyük felekteki o güneŐ (Ferīdūn), tüm ālemin dilek güneŐinin doĐduĐu yerdir.
143	Mīm mihr oldu kamer rāsı anuñ [433 ^a] Zaferūñ rāyeti tuĐrāsı anuñ	Mīm harfi onun güneşi, rā harfi de ay oldu. Zaferin sancağı da onun tuğrası oldu.
144	Nūnları ol ‘aleme zīb ü tırāz ‘Ālemi tıtdı niŐīb ile firāz	Nūn harfleri, iniŐ çıkıŐlarıyla ālemi egemenliğine alan o sancağa süs ve nakıŐtır,
145	Ne ‘alem ejder-i fermān-ı kažā Ki ħidāsıdur anuñ řav‘ u rızā	Ne sancağı, o ħıdası itaat ve rıza olan kader fermanının ejderidir.
146	Her kişi kim ola Ħükmine muĦī‘	Onun Ħükmine boyun eğen büyük küçük herkes, Şerefli bir

32 baĦt[ı] ‘arūsına: metinde Őeklinde yazılan bu ibare “baĦt-ı ‘arūsına” gibi okunmaya elverişli olsa da anlam bakımından sorunlu görünmektedir. Bundan dolayı “baĦt” kelimesinden sonra unutulduğu varsayılan bir yā harfinin olduğu farz edilerek metin tamiri yapılmıŐtır.

	Ser-firāz ola Őerīf-ile vażī‘	ŐeĐkin olsun.
147	İnhirāf eyleyen ol fermāndan Zehr yuda ğazab-ı sulţāndan	O fermandan yüz Đeviren sultanın ğazabından zehir yutsun.
148	Ķaplaya ‘ālemi yā Rab dükeli Mālik-i EŐter ³³ ’ūñ ol tıĝı gibi	Allah’ım, onun fermanı Mālik-i EŞter’in ³⁴ kılıcı gibi tüm dünyayı kaplasın.
	Şeb-i Bīst ü Nühüm be-Cihet-i ‘Ömr ü Devlet-i Vezīr-i A’zam Muĥammed Paşa Edāmeĥullāhu	Yirmi Dokuzuncu gece: Veziriazam Mehmed Paşa’nın -Allah (onun hükmünü) devam ettirsin- ömrü ve devleti(nin devamı) dolayısıyla (Verilen Ziyafet)
149	Siyyemā bist ü nühüm Şeb maĥzā Behr-i ta’zīm-i veliyyi’n-na’mā	Özellikle yirmi dokuzuncu gece, sadece o velinimetin, yani devlet sahibi, ululuk semasının gül Đehreli güneşi, tüm âlemin dileklerine vesile olan padişahın veziri, veziriazam, halkın en cömerdi Muhammed Paşa’nın -Yüce Allah ona dilediğini nasip etsin- yüceltilmesi için olsun.
150	Ya’nī kim ĥazret-i Őāĥib-devlet Mihr-i gül-Đehr-i sipihr-i ‘azamet	
151	ĀŐāf-ı Őāĥ-ı murād-ı ‘ālem Cümletü’l-mülki vezīr-i a’zam	
152	Ekremü’l-ĥalkı Muĥammed Paşa <i>Yesserallāhu ta’ālā mā-Őā’</i>	
153	‘Ömrine biñ berekāt olmağ- için Zātına tül-i ĥayāt olmağ- için	Ömrüne bin bereket, zatına uzun bir hayat olması için
154	İzdiyād-ı ni’am u mālī için İntizām-ı heme aĥvāli için	Nimetleri ve malının artması, tüm işleri düzene sokması için
155	‘Āĥibet āĥiri ĥayr olmağ- için	Sonunda akibetinin hayr olması

³³ Mālik-i EŐter: Hz. Ali’nin sadık taraftarı olan meŐhur Arap cengāveri; tam adı Mālik b. el-Hāris b. Abdiyegūs el-EŐter en-Nehāi’dır (ö. 37/657 [?]). Hayatı için bk. Özeydın, "EŐter", TDV İslām Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/ester>, EriŐim 25 Haziran 2024.

³⁴ Mālik b. el-Hāris b. Abdiyegūs el-EŐter en-Nehāi (ö. 37/657 [?]) Hz. Ali’nin sadık taraftarı olan meŐhur Arap cengāveri. (Özeydın, EriŐim Tarihi 25.06.2024)

	İki 'âlemde şafâ bulmağ-ıçün	ve iki âlemde safa bulması için
156	İdeler mâ-meleki halka nişâr BezI-i cüd eyleyeler bi't-tekrâr	Sahip olduğu her Şeyi halka saçıp tekrar tekrar cömertlik edeler.
157	Ĥıfz ide zâtını Ĥağ sübhâneh <i>A'zamallâhu te'âlâ şâneh</i>	Allah onun zatını korusun, Őanını yüce kılsın.
158	'Ömr ü devletle ser-efrâz olsun Âhiretde dağı mümtâz olsun	Ömrü ve devleti ile (bu dünyada olduğu gibi) ahiretde de seçkin olsun,
159	Budur ümmîdümüz ol ĥazretten Őağlaya zâtını her âfetden	Allah'tan ümidimiz budur ki o veziriazamı her afetten saklasın.
160	Sâye-güster ola âfâka hemîn <i>Rağmet ân-râ ki be-güyed âmîn</i>	Tüm ufuklara saye salsın, amin diyene rahmet olsun.
161	Ola evlâdı mu'âmmer yâ Rab Cümle mağşûdını sen vir yâ Rab	Allahım, çocuklarına uzun ömürler nasip eyle, onun tüm dileklerini yerine getir.
162	Umaruz âĥiri ma'mûr ola Mağhar-ı rağmet ü mağfûr ola	Umarız ki sonu mamur olup rahmet ve mağfirete mazhar ola.
163	Ĥıldı anı çü Ĥudâ-yı ekrem Üç Őehinşâha vezîr-i a'zam	Allah onu üç padişaha veziriazam yaptığı gibi
164	Cümle 'âlemde dağı âĥir-i kâr Devĥa-i zâtın idüp ber-ĥordâr	işin sonunda da tüm dünyada zatının ağacını berhurdar etsin.
165	Ĥanı bir böyle vezîr-i a'zam Ĥanı bir böyle müşîr-i efĥam	Nerede bunun gibi bir veziriazam! Nerede bunun gibi şerefli bir devlet adamı!
166	Ĥanı Şanı gibi bir 'âlî-şân Ĥanı zâtı gibi şâh-nişân	Nerede onun Şanı gibi Şanı yüce! Nerede onun zatı gibi padişah nişanlı!
167	Ĥanı bir böyle vezîr-i nâfi'	Nerede bunun gibi faydalı bir vezir! Nerede bunun gibi engin

	Ƙanı bir böyle muhîṭ-i vâsi‘	bir okyanus!
168	Ėalk ile Ėalk işi sırran ve cihār Yār-ı Ėārı fuĖarādur her bār	Gizli ve açık şekilde işi gücü halk ile olmaktır. Hakiki dostu daima fakirlerdir
169	Ėâtemidür vüzerānuñ taĖķīķ Anda Ėatm oldu bugün fikr-i daķīķ	Muhakkak o vezirlerin sonucusudur. Bugün ince fikir onda son halini almıştır.
170	Her biri Ėüb u hemān şağ olsun Cümle ‘âlemde yüzi aÇ olsun	Her biri iyi ve yalnızca şağ olsunlar. Her âlemde yüzleri ak olsun.
171	Ol gice ‘âlem-i iĖsān ideler Herkes e bezl-i firāvān ideler	O gece lütuf âlemi kursunlar. Herkes e bolca ihsanda bulunsunlar.
172	Cümleden zātını taķdīm ideler Őānını cān ile ta‘zīm ideler	Onun zatını herkesten önde tutsunlar, řānını gönülden yüceltsinler.
173	Hem daĖı iki veliyyü’n-ni‘amuñ RūĖı iĖtün iki řāĖib-keremuñ	Bundan başka, iki nimet ve kerem sahibinin ruhu iÇin
174	Ėivi-zāde biri meřĖūr-ı diyār Ya‘nī ‘Abdī Ėelebi defterdār ³⁵	(Ki onlardan) biri memlekette meřĖur olan Ėivizade, yani Defterdar Abdi Ėelebi’dir
175	Biri řīr-efgen-i Ėüftār-řikār Ėacı Ėurd dirler-imiş bir dīndār	Diğeri Hacı Kurt dedikleri aslan tutan söz avcısı bir dindardır.
176	Bir Ėazāda meğer ehl-i İslām Ťoyum olmuş gereği gibi tamām	Meğerse müslümanlar bir savaşta olması gerektiği gibi tamamen ganimet elde ettiğinde, bu da avlanıyor, dağ ve ovalardan geğiyorken kulağına hüzünlü bir ses erişir.
177	Bu daĖı řayd u řikār eyler-iken Ėūh u hāmūnı Ėüzār eyler-iken	O kıymetli inci “(Bu da) ne

³⁵ Bahsi geÇen Ėivizāde Defterdar Abdī Ėelebi, Őeyhülislam Ėivizāde Mehmed Efendi’nin kardeşi olup mukātaacı şakirdliğinden yetişip rüesādan oldu. Sonra başdefterdar olup senelerce bu hizmette bulundu. 7 Safer 960 (23 Ocak 1553) da vefat etmiştir. Bk. Mehmed Süreyya, 1996: 1/49.

178	İrişür güşına bir şavt-ı hazîn Neyki dirken görür ol dürr-i semîn	ki?" derken beylere yaraşır tavırlarla etrafı seyreden aslan gibi (birinin) bir sazlıkta yattığını görür.
179	Bir neyistânda yatur şîrâne Seyr ider her tarafı mîrâne	
180	Şadef olmuş aña gehvâre-i sîm Kundağıyla yatur ol dürr-i yetîm	Gümüş beşik ona sedef olmuş, o eşsiz inci (de) kundağıyla yatmaktadır. O körpe kuzunun feryat ettiğini görür. Ona şefkat duyar (ve) içi kaynar. O cihân kurdu, (kendi kendine) "Kurdum diyerek (onu) bırakma" deyip hemen o kuzucuğu kapıverir.
181	Nevha eyler görür ol körpe kuzu Şefkat eyler aña göyinür özi	
182	Qoma kurdum diyüp ol gürg-i cihân Qapar ol kuzıcağı daği hemân	
183	Bakmaz ardına gider şâma degin 'Azm ider hitta-i İslâm'a degin	Ardına bakmadan akşama kadar gider, İslam ülkesine doğru yola çıkar.
184	Oğul idüp anı bağrına basar Kurretü'l-'ayn olur ol nûr-ı basar	Onu oğlu yerine koyup bağrına basar. O göz nuru, göz aydınlığı olur.
[433 ^b] 185	Qoynına koyar anı der-kirdâr Devha-i zâtı olur ber-ğordâr	Onu inci gibi koynuna koyar, zatının ağacı/soyağacı bahtiyar olur.
186	Oğlu gibi anı besler gözedür 'İlm ta'limine üstâde virür	Onu oğlu gibi besler ve gözetir. İlim öğrenmesi için onu bir hocaya verir.
187	Bu ganîmet yeter ol kurda hemân Berre-i birre ire desti revân	O kurda ganîmet olarak yalnızca bu yeter. Eli tez vakitte Allah'ın ihsanına ulaşsın.
188	Az zamân içre ider çok taħsîl Eyler envâ'-ı kemâli tekmiîl	(O kuzucuk) az zamanda çok fazla ilim öğrenir, olgunluğun/kemâlin çeşitlerini büsbütün tamamlar.
189	'Âkıbet bir dür-i şeh-vâr olur	Sonunda padişahlara lâyık (koca) bir inci tanesi olur. Her

	Her gören aña ĥarīdār olur	gören kendisini almak ister / müşterisi olur.
190	Nice devlet ne sa'âdetdür bu Ĥaĥ bilür maĥz-ı ġanımetdür bu	Bu nasıl bir mutluluk ve saadettir! Allah bilir bu ganimetin ta kendisidir.
191	Şadefe kâni' iken dūr bulasın Keyl-i meyli birr-ile pūr bulasın	Sedefle yetinirken inci bulasın! Muhabbet ölçęini iyilikle dolmuş bulasın!
192	Gökde isterken o mâhı nâ-gâĥ Vire bir sezmedüġün yirde İllâĥ	Sen o ayı gökte ararken, Allah (hiç) beklemediġin bir yerde versin!
193	Meger ol gürg-i cihân-dīde imiş Ser-be-ser 'âlemi gerdīde imiş	Meğer o, tecrübeli kurt imiş. Dünyayı baştan başa dolaşmış.
194	Var imiş fenn-i ferâsetde eli Yoġ-imiş hiç cihânda bedeli	Yüksek kavrayış/anlayış sanatında eli varmış, dünyada ona karşılık hiç kimse yokmuş.
195	N'olacaġın bilür-imiş anuñ Ol hümâ-kâdr u Ferīdün-şânuñ	O Hümâ rütbeli ve Ferīdün isimlinin (ileride) ne olacaġını bilirmiş.
196	Ol neyistânda idüp istidlâl Ĥükm idüp âtiyeye tutmuş fâl	O sazlıkta (buna) kanaat getirip hükmederek geleceğe niyet etmiş /fal tutmuş.
197	Gâve 'aĥdinde olan Efrīdün Beslenüp buldı çü lutf-ı Bī-çün	Gâve ³⁶ 'nin devrindeki Ferīdün'un beslenip Allah'ın lütfunu bulması gibi bu da onu tıpkı Ferīdün gibi ihsan ederek oġlu gibi beslemiş.
198	Bu daĥi anı Ferīdün-mânend Beslemiş lutf ile mişl-i ferzend	
199	Dimiş ehl-i kâlem olur bu cüvân	Bu genç kalem ehli/münşî olur, yaşarsa çok şan şöhret bulur

³⁶ "...Efsanenin bir varyantına göre ise Dahhâk'i yenen Kâve'dir (Kâvî, Gâve). Bir demirci olan Kâve, ayı veya aslan derisinden yapılmış önlüğünü bir mızraġın ucuna bağlayarak Dahhâk'e karşı ayaklanan halkın başına geçmiştir. Zaferden sonra kendisine hükümdarlık teklif edildiğinde bunun için ehil olmadığını söyleyip yanında bulunan Cemşid'in soyundan Efrīdün (Ferīdun) adındaki gencin hükümdar yapılmasını istemiştir. Ferīdun'un tahta çıktığı o gün bayram ilân edilmiş, Direfş-i Kâveyân adı verilen Kâve'nin önlüğü de altın ve kıymetli taşlarla süslenerek hükümdarlık sancağı yapılmıştır..." (Bozkurt, 27 Ağustos 2024)

	ŐaĐ olursa ƙoya çok nām u niŐān	demiŐ.
200	Ney ƙalemdür ƙaleminden her ān eŐme-i āb-ı ĥayāt ola revān	O ne kalem (ki) kaleminden her an hayat suyu eŐmesi akacak!
201	Ya'nī ũftāde vü bī-ärelerũn Mürde-i fakr olan āvārelerũn	Yani dũŐkũn ve çaresizlerin, fakirlikten ölmüş periŐan kimselerin tek kalemde nicesini bir nefeste bey yapıp ihya edecektir.
202	Ser-ƙalemde niesini yek-ser Bir nefeste beyken ihyā idiser	
203	Hele tahŐin anuñ idrākine Āferinler nazār-ı pākine	Hele onun anlayış yeteneğine aferin! Temiz nazarına aferinler olsun!
204	Vāsiī vāŐıtasıyla her bār Ola manzũr-ı e'ālī vü kibār	Kapısının aracılığıyla her an Şerefli ve büyük kimseler tarafından görünür olsun.
205	Ola her emri anuñ ĥayr-ı umũr Her varağda ola nāmı mestũr	Onun her işi iŐlerin (en) hayırlısı olsun. Her yaprakta adı yazılı olsun.
206	Ola aŐĥāb-ı dilũn maĐbũli Bī-ta'ab ĥāŐıl ola me'mũli	Gönül ehlinin itibarını görsün, ümit ettiği Őey zahmetsizce gerçekleŐsin.
207	Dā'imā münŐerihu'Ő-Őadr ola Āsümān-ı Őerefe bedr ola	Daima gönlü ferah olsun, Őeref gökyüzünün ayı olsun!
208	Ola engüŐt-nümā-yı devrān Dostına Yũsuf u a'dāya sinān	Dostuna Yusuf, dũŐmanlara mızrak olsun, dünya onu parmakla göstereyin!
209	Nāz ile Őöhre-i āfāk ola Zātına her kişi müŐtāk ola	Cömertlik ve nimet ile her yerde meşhur olsun! Ona herkes hasret duysun.
210	Be-Őafā-yı ƙalem ü himmet-i nũn Ola meŐhũr-ı velāyet zũ'n-nũn	Kalem'in neŐesi ve Nũn'un yardımıyla velilikte "nũn sahibi" (olarak) Şöhret bulsun.
211	Mir-mirān ola inŐā'allāh	Beylerbeyi olsun inŐallah.

	<i>Őanehullāhu te 'ālā ve Őalāh</i>	Allah onu korusun ve yüceltsin.
212	Niçe āsārı kıala dūnyāda Ola hoş-ħāl umarın 'uqbāda	Dünyada birçok eseri kalsın, umarım ahirette (de) memnun olsun.
213	'Ömr ü devletle ser-efrāz olısar Gıtdüğince dağı mümtāz olısar	Uzun ömür ve devletiyle seçkin olacak, zaman geçtikçe onun seçkinliği artacak.
214	Ka'be-veş ola cihān müştākı Tuta nāmı dükeli āfākı	Tüm dünya onu Kabe gibi, arzulasın; adı her tarafa yayılsın!
215	Ne olısar hele āħir göresin Ben ölürsem o deme sen iresin	Sonunda ne olacağını göresin! Ben ölürsem o zamana sen erişesin!
216	Bir eşer kıoya cihānda bu püser Sözini güş iden ağzın öpüser	Bu oğlan cihanda bir eser bıraksın! Sözüünü dinleyen onun ağzını öpsün.
217	Umduğı gibidür ol rāh-nümün Didüğinden dağı şad bār efvün	O yol gösterici, beklediği gibidir. (Hatta) dediğinden bile yüz kat fazladır.
218	'Ömr ü devletle ser-efrāz olsun 'Adl ü inşāf-ile mümtāz olsun	Uzun ömür ve devlet ile başı yükseğe ersin. Adalet ve insaf ile seçkin olsun.
219	Böyle olmağ gerek oğul olıcağ Aña olmağ ³⁷ gerek kıul olıcağ	OĞul olduğunda böyle olmak gerek, köle olunacaksa ona olmak gerek.
220	Hele biz bende-i fermānıyuz Cān u dilden kıulı kıurbānıyuz	Hele biz onun emir kuluyuz. Büyük bir samimiyetle kulu ve kurbanıyız.
221	Cān u dilden severüz ol ħanı Kıanı anuñ gibi ādem cānı	Biz o ħanı gönülden severiz. Onun gibi insan nerededir?
222	Dā'imā devleti müzdād olsun	Devletinin ömrü daima uzun olsun! İşretinin/zevk ü sefvāsının

³⁷ Veznin akışı "olmağ" sözcüğünün ikinci hecesinde yapılan imāle-i memdüde uygulamasıyla sağlanmıştır.

	Hâne-i 'işreti ābād olsun	evi mamûr olsun.
	Şeb-i sī be-Cihet-i Ervāh-ı Ŧayyibe-i Cümle Enbiyā 'Aleyhimü'ş-Őalātü ve's-Selām	Otuzuncu Gece: Bütün Peygamberlerin (Allah'ın selâmı üzerlerine olsun) Güzel Ruhları İçin (Verilen Ziyafet).
223	Otuzuncu gece pes āhir-i kār Enbiyā için ola bi't-tekrār	Otuzuncu gece en sonunda tekrar peygamberler için olsun.
224	Cümle peygamber ü mürseller için Ol mükemmel olan ekmeller için	Tüm peygamber elçiler için, o en kusursuz mükemmeler için.
225	Ya'nī ser-cümle ulü'l-'azm rüstül Hādī-i rāh-ı hüdā mürşid-i küll	Yani baştan bütünüyle azim sahibi, hidayet yolunu gösterenler, herkesin rehberi olan peygamberler (için).
[434 ^a] 226	<i>Bād berbā berekâteş rīzān</i> <i>Fe- 'aleyhim Őalavātü'r-Rahmān</i>	Rüzgar bereketini döksün! Rahmān'ın selamı onların üzerine olsun.
227	Dağı her birisinüñ ümmeti-ün Āli aşhābı vü zürriyyeti-ün	Ve dahi her birinin ümmeti için, ailesi, ashabı ve nesli için.
228	Ehl-i imān için el-kışşa hemān İdeler ol gece vāfir ihsān	Kısacası, o gece yalnız müminler için bolca ihsan ederler.
229	Hāş u 'āma ideler ni'meti 'ām Nāķıř olan ola ol gece temām	Nimeti, seçkin ve halk zümresinden herkese yayarlar, eksik olan o gece tamamlanır.
230	Őol kadar bezl ideler sīm ü zeri Ŧoya aç gözlülerüñ dīdeleri	Gümüşü ve altını o kadar esirgemedен verirler ki, aç gözlülerin (bile) gözleri doyar.
231	Bes degül mi fuķarāya bu nüvīd Gicesi ķadr ola vü gündüzi 'īd	Fakirlere gecesi Kadir, gündüzü bayram olan bu müjde yetmez mi?
232	Hāřılı āhir olunca Ramazān	Sonuç olarak Ramazan ayı bitinceye dek halka doyuncaya

	İdeler halka toyınca ihsân	kadar ihsan ederler.
233	Pişe her gice güzel ni'metler Çekile rûh-fezâ şerbetler	Her gece güzel nimetler pişer, ruh artıran şerbetler verilir.
234	Yinile içile bî-ecr ü ivaz Mağz-ı rıdvân-ı Hudâ ola ğarağ	Ücret ve karşılık olmaksızın yenilsin, içilsin! Maksat yalnızca Allah rızası olsun!
235	Rûh-ı pür-ravhları şad ola Dilleri kayddan âzâd ola	Rahmet dolu ruhları şad olsun! Gönülleri endişeden âzâd olsun!
236	<i>Ĥatemellâhu le-nâ bi'l-ĥüsnâ</i> <i>Fe'hve mevlânâ ve ni'me'l-mevlâ</i>	Allah bize güzel bir son versin. O bizim mevlâmızdır, o ne güzel hamidir!
	Ĥatm-i Kelâm be-Du'a'-ı Şâhib-i Ĥa'am	(Söz Bitimi: Yemeğin Sahibi İçin Dua)
237	Yâ İllâhî keremüñ vâfidür Ni'amuñ kullaruña kâfidür	Ey İllâhî, cömertliğin sözünde durur! Nimetlerin kullarına yeterlidir!
238	Ĥâlîk u râziğ-ı eşyâsin sen Şâhib-i 'arş-ı mu'allâsin sen	Sen yaratıcı, her şeyin rızkını temin eden, yüce arşın sahibisin!
239	Ni'amuñ 'âleme 'âm u şâmil Vaĥdet-i zâtuña herkes kâ'il	Nimetlerin âleme yayılmış ve onu kaplamıştır. Zatının tekliğine herkes iman etmiştir.
240	Cümleye senden irür neşv ü nemâ Bilürüz mu'terifüz âmennâ	Herkesin büyüyüp yetişmesi senin sayende olur; bunu bilir ve itiraf ettiğimiz gibi buna (böylece) iman ederiz.
241	Müstecâb eyle du'amuz yâ Rab Kılma ma'kûs recâmuz yâ Rab	Allahım, duamızı kabul eyle, ricamızı geri çevirme.
242	Cümle ĥacâtumuzu eyle kabûl Bâb-ı luţfuñda bizi kılma melûl	Tüm hacetlerimizi kabul eyle, bizi lütfunun kapısında melul (kederli) kılma.
243	Gerçi ĥacâtumuzuñ ğâyeti yok	Her ne kadar ihtiyaçlarımıza bir son olmazsa da senin lütfunun

	Bilürüz lık atı lufuñ ok	sonsuz olduğunu (ok iyi) biliriz.
244	Őimdilik ġayet-i dil-āh hemīn Budur iy Őāni'-i nūh ā-ı berīn	Ey dokuz katlı yūce (gōĐun) yaratıcısı (Allahım) Őimdilik gōnlun tek ve son istediği budur:
245	K'ol Ferīdun-ı Sikender-cāhı Ma' delet-gāh u sehā dergāhı	İskender kadehli, adaletin merkezi ve cōmertlik dergahı olan Őu Ferīdun'u yani Őu himmeti yūce, konuĐa ikramda bulunan velinimeti(mi), adalet ve insaf ile sekin kılıp yōneticiler iinde gūzide eyle.
246	Ya'nī ol hāzret-i vālā-himemi <i>Mūkrimū 'd-dayf ũ veliyyū 'n-ni 'ami</i>	
247	'Adl ũ inŐāf ile mūmtāz eyle Ūmerā ire ser-efrāz eyle	
248	Her ne hācet ki diler eyle abul Eyle me'mūlini dā'im maŐul	Her ne dileği olursa kabul eyle, gōnlunden geeni edinmesini sağla
249	Nāmını unki Ferīdun itdūñ Tālī'in sa'd u hūmāyūn itdūñ	Mademki ismini Ferīdun, bahtını da kutlu ve uğurlu kıldın.
250	Bahtiyār eyle Ferīdun-āsā Berter eyle anı gerdun-āsā	(MeŐhur İnan Őahı) Ferīdun gibi onu da bahtiyar eyle, gōkyūzū gibi onu yūce kıl.
251	Her dū 'ālemde sa'ādetler vir Devlet ũ 'izzet ũ rif'atler vir	Her iki dūnyada da ona mutluluklar, yūcelikler ve sıhhatler ver.
252	Tā beā mūmkin ola dūnyāda Đamdan eyle dilini āzāde	Őu dūnya baki olduĐu mūddete onun gōnlunū gam ve kederden azat eyle.
253	Kāmurān eyle cihānda her ān Her neye Őunsa eli ire hemān	Dūnyada iken onu her an mutlu kıl, elini her neye sunsa ona eriŐmesini saĐla.
254	Đam-ı ferdāyı nedūr bilmeye hī Olmaya kimse sōzinden pūr-pī	Yarın kayĐısı nedir hi bilmeye, onun sōzünden hi kimse incinmesin.

255	'İŐ ü 'iŐretle geçe eyyāmı Rūzı fīrūz ola ferruḡ Őāmı	Günleri eğlence ile geçsin, günü kutlu gecesı uğurlu olsun.
256	İrmeye 'ömri behārına ḡazān Devḡa-i 'adlı gibi ola cūvān	Ömrünün baharına hazan ermesin, adaletinin çınarı gibi hep genç kalsın.
257	Baḡtı fīrūz ola nevrūz-āsā <i>Raḡmet ān-rā ki be-ḡüft āmīnā</i>	Baḡtı, Nevruz gibi uğurlu olsun, (bu dualara) amin diyenlere Allah rahmet etsin.
	TaḡŐıŐ-i Du'ā be-ciḡet-i Evlād-ı EmcādeŐ	O'nun (Ferīdūn Ahmed PaŐa'nın) Çocuklarına Hususi Dua.
258	Siyyemā ol iki naḡl-i zībā Ol iki serv-i revān-ı vālā	Hususi olarak o iki güzel fidan, o iki uzun boylu servi, yüce Allah'ın lütfu ve cömertliğinin ta kendisi olan, yani Numan Bey ve Mīr Halīl her iki ālemde de mutlu olup Tuba gibi saye salsınlar.
259	Maḡz-ı luḡf u kerem-i Rabb-ı celīl Ya'nī Nu'mān Beg-ile Mīr ḡalīl	
260	Her dü 'ālemde olup ber-ḡordār Őāye-ḡüster olalar ḡübī-vār	
261	Cümle ḡidmetde ola bendeleri Dükeli bende-i efgendeleri ³⁸	Tüm kulları ve köleleri onların hizmetinde olsun.
262	'İzz ü rif'atle ser-efrāz olsun Kimi Őāḡīn kimi Őehbāz olsun	Ululuk ve yücelik ile ŐeĐkin olsunlar; kimi Őahin kimi de doğan olsun.
263	Olalar her biri rif'atde çü māḡ Vire maḡŐūd u murādın Allāḡ	Onların her biri yücelikte ay gibi olsun, Allah her ne muratları varsa versin.
264	Dergehin eyle penāḡ-ı fuḡarā Melce'-i 'ālem ü keḡfū'l-'ulemā	Onların eŐiklerini fakirlerin, ālemin ve ālimlerin sığınağı kıl.
265	Umaruz ol Őehūñ iḡŐānından	O Őahın çok ve sınırsız lütf ve iḡŐānından umarız ki o dünyayı

³⁸ efgendeleri: figendeleri M.

	[434 ^b] Luţf-ı mebzûl u firāvānından	aydınlatan ay gibi olan (Ferîdûn Ahmed Bey), Emānî kulunu Ramazan gibi nimete gark etsin.
266	Ki Emānî kılın ol mĀh-ı cihān Ġarķ ide ni‘mete hem-çün Ramazān	
267	Toylaya ħvān-ı firāvānı ile Őād ide himmet ü iĥsānı ile	Mükellef sofrası ile konuklayıp himmeti ve iĥsanı ile onu mutlu etsin.
268	İrgüre ‘îd-i viŐāle her gāh Ber-murād eyleye bā-‘avn-i İlāh	Her an onu vuslat bayramına eriŐtirip Allah’ın yardımı ile her arzusuna kavuŐtursun.
269	Budur ümmîd ki ol kĀn-ı kerem Lücce-i ni‘met ü ‘ummān-ı kerem	Ümidim budur ki o cömertlik madeni, nimet ve kerem okyanusu (Ferîdûn), ben kimsesiz ve dūŐkün kölesini nimete gark etsin.
270	Ni‘mete Ġarķ ide ben bendesini Bende-i bî-kes ü efgendesini	
271	Luţfına mazĥar ide leyl ü nehār İde maķŐudını ħāŐıl her bār	Gece ve gündüz lutfuna mazhar kılıp her an her arzusunu yerine getirsin.
272	“ <i>Ekrimu’đ-đayf</i> ³⁹ ”-ile ‘āmîl olıcaķ Ĥazretüñ kavline kĀ’il olıcaķ	(“Misafire ikramda bulunun.” hadisi ile amel edip Hz. Peygamber’in sözüne uyunca
273	Bendeye vācib olur in‘āmı İĥtirām u kerem ü ikrāmı	Ben kölesine de nimet vermesi, saygı göstermesi, cömertlikte bulunması ve iyilik etmesi gerekir.
274	Dimezem baña fülānı itsün Őānına lāyık olanı itsün	Ben, (o) bana Őunu veya bunu yapsın demem, Őanına layık neyse o iyilikte bulunsun.
275	Ġayfiyuz ħāŐılı ol mizyāfuñ Ol muĥîṭ-i kerem ü elṭāfuñ	Sözün özü biz o cömertlik ve iyilikler okyanusu olan konukseverin konuğuyuz.

³⁹ *Ekrimu’đ-đayf*: “Misafire ikramda bulununuz.” anlamında olan bu ibare burada olduğu gibi hadis olduğuna inanılan bir sözdür.

276	Ŧurmasun đayfını ikrâm itsün Rüz u Şeb bezl-i firāvân itsün	Gece gündüz durmadan konuğuna çokça ikramda bulunsun.
277	Ŧoylayup luŦ-ile her Őâm u ŐeŐer Nev-be-nev tâze-be-tâze yek-ser	Lütuf gösterip her gece ve gündüz yeni yeni ve taze taze ziyafetler versin.
278	Himmeti 'âleme mebzûl olsun Ħâşılı Ħâceti maĥşûl olsun	Himmeti tüm âleme saçılısın, özetle tüm arzularına erişsin.
279	Ħ̄ân-ı iĥsânı çekilsün her ân Őoñ nefes hem-rehi olsun imân	Her an iyiliğinin sofrası çekilsin, son nefeste iman onun yoldaşı olsun.
280	<i>Raĥmetullâhi 'aleynâ ve 'aleyh</i> <i>Nazarallâhu ileynâ ve ileyh</i>	Bize ve ona Allah rahmet etsin ve bakışını bizden ve ondan esirgemesin.
281	<i>Bâd tevĦik refikaŐ her bâr</i> <i>Ħâtîme ĥayr Őeved âĥir-i kâr</i>	Her zaman başarı onun dostu olsun, işin sonunda sonu ĥayr olsun.

Sonuç

Bu çalışmayla birlikte tezkirelerde ismi zikredilip kişiliği hakkında bilgi verildiği hâlde günümüze herhangi bir eserine ulaşılmayan 16. yüzyıl Şairlerinden Emânî'nin *Ziyâfetnâme* isimli mesnevisi gün yüzüne çıkarılmış olup çeviri yazı metni hazırlanmıştır. Tespit edilen bu ve benzeri metinler ve türler Osmanlı edebiyatı geleneğinin sınırlarını belirlemek için kat edilecek daha çok mesafenin olduğunu göstermektedir.

Çalışmaya konu olan *Ziyâfetnâme* isimli eser, klasik Türk edebiyatının hayli zengin olan tür dünyasından herhangi birine doğrudan uymamaktadır. Bu itibarla ramazannâme, sûrnâme gibi bazı türlerle dolaylı bir ilişkisi olsa da içeriği itibarıyla Emânî'nin mesnevisi yeni bir edebî tür ortaya koymaktadır. Bir hamiye sunulmak üzere kaleme alındığı açıkça belirtilen bu yeni türdeki mesnevinin bilhassa lafzi yöndeki edebîliğini ortaya koymak üzere yapılan detaylı aruz ve kafiye incelemesi neticesinde, Şairin hamisine sunulmaya elverişli, klasik Türk edebiyatının estetik anlayışına göre iddialı bir edebî metin ortaya koyma çabasında olduğu sonucuna varılmıştır. Eserin tümündeki aruz ve kafiye uygulamalarının dikkate alındığı bu incelemeye göre eserin %32'sinde aruz uygulamalarına hiç başvurulmadan vezin sağlanmış, aruz uygulamalarında genel olarak kusur addedilebilecek tasarruflara yer verilmemiş, bunların yanı sıra bazı med veya sekt uygulamaları da lafızdaki

ahenge veya anlama katkı sağlayacak biçimlerde kullanılmışlardır. Şairin aruz kullanımındaki başarısı kafiye noktasında da benzer biçimde ortaya çıkmış, klasik Türk Şiirindeki genel manzarayı devam ettirecek şekilde en fazla mürdef kafiyenin kullanıldığı metinde kafiye kusuru görülen beyitler yalnızca %1'lik bir parçayı oluşturmuştur. Şairin bazı lafız ve ses tekrarları ile oluşturduğu tarsili yapılar, %8 oranındaki cinas kullanımı, kimi beyitlerde ortaya çıkan iştikaklar ve iç kafiye veya anlama katkı sağlayan birtakım aruz uygulamaları Şairin lafız, ses ve ahenk bakımından başarılı bir ürün ortaya koyduğunu göstermiştir. Metnin anlam yönünden edebiliğinin ise görece daha zayıf kaldığı sonucuna varılmıştır. Emânî, her ne kadar anlam yönünden edebi sanatlar kullanımına çok da uygun olmayan bir konuyu manzum olarak anlatmayı tercih etmişse de özellikle kaside türünde görülen tensîk-i sıfat ve mübalağa sanatlarından yoğun olarak, teşbih ve benzeri manaya taalluk eden sanatlardan ise sınırlı düzeyde yararlanarak oluşturduğu metni edebileştirme kaygısı içerisinde olmuştur.

Bu çalışmanın ortaya koyduğu en çarpıcı sonuç, sanatçı-hami ilişkisinin tezahür biçimlerindeki çeşitliliğidir. Klasik dönem sanatçısı, hamisinin her ânını ve her eylemini dikkatle takip etmekte olup onun her bir aktivitesini kamuoyuna duyurmaya, böylece hem hamisinin propagandasını yapmaya hem de kendisini hamiye kabul ettirmeye çalışmaktadır.

Çalışmanın daha hususi sonuçlarından birisi de 16. yüzyılın önde gelen nişancılarından biri olan Ferîdûn Ahmed Bey'in hayatı ve hamiliğine dair sağladığı belge değerindeki bilgilerdir. Emânî'nin metni ile birlikte Ferîdûn Ahmed Bey'in varlıklı ve cömert bir hami olduğu bir kez daha ortaya teyit edilmişken onun kaynaklarda bahsi geçmeyen bir oğlunun ismine yer verilmesi de önemlidir.

Kaynakça

- Açıl, Berat, vd. *Tenkitli Neşir Kılavuzu: (Osmanlı Türkçesi Metinleri İçin)*. İstanbul, İslam Araştırmaları Merkezi (İsam); Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı, 2022.
- Aslan, Recep. "Kulleteyn ile İlgili Rivâyetin İsnâd ve Metin Açısından Değerlendirilmesi" *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 11/1 (2011), 139-162.
- Bayram, Yavuz. "Arûz Tasarrufları Bağlamında Bir Gül Kasidesi (Fuzûlî)", *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi* 29 (2022), s. 359-383.
- Benli, Şeyma. *Klasik Türk Edebiyatında Münazara, Sümerlerden Osmanlılara Bitmeyen Tartışmaların Hikâyesi*. İstanbul: DBY Yayınları, 2021.
- Bezci, Gül. *Osmanlı toplumunda Ramazan kültürü*. Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018.
- Bozkurt, Nebi. "Mihrican". *TDV İslam Ansiklopedisi*, Erişim: 29 Ağustos 2024. https://islamansiklopedisi.org.tr/mihrican_

- Bursalı Mehmed Tâhir. *Osmanlı Müellifleri*. nşr. Yekta Saraç. 3 cilt. İstanbul: TÜBA Yayınları, 2016.
- Büyükkaradoğan, Aslı. *Hikâye yoluyla 'arz-ı hâl': XVI. yüzyıl Şairlerinden Mîrzâ'nın Mesnevisi (Metin-inceleme)*. İstanbul: İstanbul Medeniyet Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2024.
- Canım, Rıdvan. *Divan Edebiyatında Türler*. İstanbul: Grafiker Yayınları, 2010.
- Canım, Rıdvan. *Türk Edebiyatında Sakinameler ve İŐretname*. Ankara: Akçağ Yayınları, 1998.
- Çelebioğlu, Amil. *Ramazannâme*. İstanbul: MEB Yayınları, 1995.
- Ebü'l-Fidâ İsmâil b. Muhammed Aclûnî. *Keşfü'l-Hafâ ve Muzîlü'l-İlbâs ammâ İŐtehere mine'l-Ahâdîs alâ Elsineti'n-Nâs*. Beyrut, Dâru İhyâi't-Turâsi'l-Arabî, 1932.
- Ertan, M. Emin. *Divan Edebiyatında Ramazâniyyeler Üzerine İncelemeler*. Edirne: Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 1995.
- Ferîdûn Ahmed Beg. *MünŐeatü's-Selâtîn*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, TY, 5946, 431a-434b.
- Ferîdûn Ahmed Beg. *MünŐeatü's-Selâtîn*. İstanbul: Topkapı Sarayı Yazma Eserler Kütüphanesi, Revan Köşkü, 1960.
- Günaydın, Alper. "Aruzun İmlası ve Telaffuzu." *Türkiyat Mecmuası-Journal of Turkology*, (31/2, 2021), s. 681-710. <https://doi.org/10.26650/iuturkiyat.940404>
- İpekten, Haluk vd. *Sehî Beg-Heşt Behişt*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 2017.
- İsen, Mustafa. *Künhü'l-Ahbâr'ın Tezkire Kısmı*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 2017.
- Kaçar, Mücahit. *İbni Kemâl Dîvânı'nın İncelenmesi (Nazım Bilgisi-Belâgat-Üslûp ve Dil Özellikleri-Muhtevâ)*. İstanbul: İÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2010.
- Kansun, Sinem. *Tâhir el-Mevlevî'nin Yusuf AĞa-zâde Mehmed Sâdık Efendi'ye Dair Tarihleri Derlediği Bir Mecmua (Ali Emîrî Manzum 754)*. İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Lisans Tezi, 2022.
- Kaplan, Hasan. "Bâkî-İktidar Münasebeti ve Bu Münasebete Çok Yönlü Bir BakıŐ", *Es-sey ve'l-kalem: Şiir ve Kültürel İktidar*, Ed. M. Esat Harmancı vd. S. 47-96. Ankara: İKSAD Global Yayıncılık, 2021.
- Kaplan, Hasan. "Bazı Türkçe Kelimelerde Mede Dair Düşünceler". *Journal of Turkish Studies* (6/4 Fall 2011), p.633-647

- Kaplan, Hasan. "Fuzûlî'nin Gazellerinde Aruz Uygulamaları: Fuzûlî'nin Med Kullanımının Bâkî'yle Mukayesesi", *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi TEKE*, S. 7/2, (2018), 837-876.
- Kaplan, Hasan. *Bâkî'nin Ses Dünyası*. İstanbul, DBY Yayınları, 1. Basım, 2017.
- Kayabaşı, Bekir. *Kaf-zade Fa'izi'in Zübdetü'l-Eş'arı*. Malatya: İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1997.
- Kelpetin, Mahmut. "Ma'n bin Zâide", TDV İslam Ansiklopedisi. Erişim: 02.09.2024. <https://islamansiklopedisi.org.tr/man-b-zaide>.
- Kılıç, Filiz. *Âşık Çelebi-Meşâ'irü'ş-Şuarâ*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 2018.
- Köksal, M. Fatih. "Emânî", *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, Erişim Tarihi: 29 Haziran 2024. EMÂNÎ (yesevi.edu.tr)
- Kuşoğlu, Mehmet Oğuzhan. *Sâdikî-i Kitâbdâr'ın 'Mecma'ü'l-Havâs' Adlı Eseri: İnceleme-Metin-Dizin*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmalı Enstitüsü, Doktora Tezi, 2012.
- Mehmed Süreyya Bey. *Sicill-i Osmânî*. Yayına Hazırlayan: Nuri Akbayır. Eski Yazıdan Aktaran: Seyit Ali Kahraman. 3.Cilt. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1994.
- Okuyucu, Cihan-Yazar, Sadık. *Tuhfetü'l-İhvan. XVI. Yüzyıldan Bir Kâtibin Sergüzeşti /Bosnalı İntizâmî*. İstanbul: Yazma Eser Kurumu Yayınları, 2022.
- Özaydın, Abdülkerim. "Eşter", *TDV İslâm Ansiklopedisi*. Erişim 25 Haziran 2024. <https://islamansiklopedisi.org.tr/ester>.
- Saraç, A. Emin. *Fuzulî'nin Farsça ve Türkçe Gazellerinin Aruz ve Kafiye Bakımından İncelenmesi*. İstanbul: Medeniyet Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018.
- Saraç, M. A. Yekta. *Klasik Edebiyat Bilgisi-Belâgat*. İstanbul: Gökkuşbe Yayınları, 2016.
- Saraç, M.A. Yekta. *Klasik Edebiyat Bilgisi-Biçim, Ölçü, Kafiye*. İstanbul: Gökkuşbe Yayınları, 2007.
- Selanikî Mustafa Efendi. *Târîh-i Selânikî*. nşr. Mehmed İpşirli. Ankara: TTK Yayınları, 1999.
- Sharlet, Jocelyn. *Patronage and Poetry in the Islamic World: Social Mobility and Status in the Medieval Middle East and Central Asia*. London: I. B. Tauris, 2011.
- Solmaz, Süleyman. *Ahdî ve Gülşen-i Şuarâ'sı*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 2018.

- Sungurhan, Aysun. *Kınalızâde Hasan Çelebi- Tezkiretü's-Şu'arâ*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 2017.
- Tülücü, Süleyman. "Hâtim et-Tâ'î". *TDV İslam Ansiklopedisi*, Erişim: 25 Temmuz 2024.
- Uzun, Mustafa İsmet. "Ramazâniyye". *TDV İslam Ansiklopedisi*. Erişim 5 Mayıs 2023. <https://islamansiklopedisi.org.tr/ramazaniyye--edebiyat>.
- Yekbaş, Hakan. "Ramazanı Divan Şiiri Metinlerinden Okumak". *Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi* 6, (2012/2), 173-230.
- Yüksel, Sedit. "Eski Edebiyatımızda Ramazan". *Türkoloji Dergisi*, VII/1 (1977), 35-39.